Poštarina plaćena u gotovom.

GOD. VIII. BROJ 6.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJEŠKOLSKE MLADEŽI

SADRŽAJ:

ZLATKO KAURIĆ: Pozdrav Hrvatima. — JAGODA TRUHELKA: O guskama i Djedu Mrazu. (Nastavak). — IVANKA VUJČIĆ: Pjesma o životu i smrti. — VUGA: Jela. — Dr. ST. PLIVELIĆ: Memoari iz moga đakovanja. — VINKO PAVIČIĆ: Sokolu. — I. DOLINSKI: Iz narodnoga pričanja u Gorskom Kotaru o Turcima. — I. DOLINSKI: Među ovčarima. — SERGIJ STORELLI: Jovan Hranilović. — ZLATKO KAURIĆ: Tri suze. — RUDOLF STROHAL: Stare hrvatske pripovijesti.

LISTAK:

Jedna pedesetgodišnjica. — Nešto o svršetku svijeta. — Sunce i industrija. — Privatna dječačka realna gimnazija i internat s pravom javnosti. — Šport i sokolstvo. — Filatelija. — Nove knjige. — Zabava i šala. — Poruke uredništva.

IZDAJE NA SVIJET »DRUŠTVO HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA« U ZAGREBU.
UREĐUJE DR. FERDO NIKOLIĆ.

»OMLADINA« IZLAZI SVAKOGA MJESECA IZUZEVŠI MJESECE PRAZNIKA. — PRETPLATA JE ZA CIJELU GOD. 40 DIN., A ŠALJE SE DRUŠTVU HRV. SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB, MEDULIĆEVA 33. — RUKOPISI SE ŠALJU UREDNIKU, ZAGREB, MEDULIĆEVA 30. I NE VRAĆAJU SE. — POJEDINI BROJ 5 DIN.

TISAK „TIPOGRAFIJA", GRAFIČKO-NAKLADNI ZAVOD D. D., ZAGREB.

Dosadašnje edicije

Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora

A. Odobrene školske knjige.

1. Šarić — Nikolić: Hrv. čitanka za II. razred srednjih škola XI. izdanje. Zagreb 1922. — Cijena Dinara 30.—.

2. Divković — Pasarić: Hrv. čitanka za III. razred srednjih škola IX. izdanje. Zagreb 1924. — Cijena Din 36.

3. Divković — Pasarić: Hrv. čitanka za IV. razred srednjih škola. VIII. izdanje. Zagreb 1924. Doštampava se.

4. Petračić — Zagoda: Hrv. čitanka za V. i VI. razred srednjih škola. Dio I. Poetika Stilistika i Proza. VIII. izdanje. Doštampava se.

5. Platonova Obrana Sokratova i Kriton s uvodom u grčku filozofiju i komentarom od M. Kuzmića. U Zagrebu 1922. — Cijena Din 30.

6. Školski atlas za niže razrede srednjih škola. Cijena Din 30.

—»o«—

7. U prodaji: Balenović: Opća geografija. — Cijena Din 50.

B. Pomoćne školske knjige.

1. »Hrvatski pripovjedači«. III. popravljeno izdanje. Str. 276. Priredio dr. Milan Ogrizović. U Zagrebu 1917. Cijena Din 30.

2. Narodne pjesme junačke. III. izdanje priredio dr. Branko Vodnik. Str. 194. U Zagrebu. Cijena Dinara 25.

3. Izabrane narodne pjesme II. dio. Ženske narodne pjesme. Priredio dr. N. Andrić. U Zagrebu 1912. Cijena Din 20.

4. Povijesna čitanka za niže razrede srednjih škola I. dio. Srednji i novi vijek do godine 1648. II. popunjeno izdanje. Priredio dr. S. Srkulj. U Zagrebu 1922. Cijena Din 40.

5. Povijesna čitanka za niže razrede srednjih i sličnih škola II. dio. Novi vijek od godine 1648. Priredio dr. S. Srkulj. U Zagrebu 1915. Cijena Din 30.

6. Geografijska čitanka. II. popunjeno izdanje. Priredio dr. M. Šenoa. U Zagrebu 1922. Cijena Dinara 30.

7. O. Andrije Kačića-Miošića Razgovor ugodni naroda slovinskoga. Izdanje priredio i predgovor o životu i radu Kačićevu napisao dr. Ferdo Nikolić. U Zagrebu 1923. Cijena Din 15.

8. Karta Crne Gore za porabu pri čitanju Mažuranićeva epa Smrt Smail Age Čengića. Obradio dr. J. Modestin. U Zagrebu 1912. Cijena Dinara 10.

U nakladi: Djela Petra Preradovića. I. potpuno i kritično izdanje. Knjiga I. i II. Priredio dr. B. Vodnik. U Zagrebu 1918. Cijena Din 100.

C. Nastavni Vjesnik.

»Nastavni Vjesnik«, list za srednje škole. Izdaje »Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora« u Zagrebu. Može se još dobiti: Knjiga I. — IV., VII., VIII. sv. 3., 4., IX., X. sv. 2., 4., 5., XII. — XXIII., XXV. — XXXII. Cijena pojedinoj knjizi Din 75, pojedinom svesku Din 10. Jubilarni svezak (knjiga XXX. sv. 9. i 10.) stoji Din 20. Članovi društva dobivaju »Nastavni Vjesnik« badava, a članarina iznosi Din 25 na godinu.

D. Omladina.

»Omladina«, list za zabavu i pouku srednjoškolske mladeži. Mogu se dobiti sva dosadašnja godišta. (I. — VII.) po Din 40. Pojedini broj Din 5. Ovogodišnja »Omladina« (god. VIII.) stoji na godinu Din 40. Pojedini broj Dinara 5.—

E. Izdanja Omladine.

1. Vujec Grga: Petrica Kerempuh, ilustr. U Zagrebu 1921. Cijena Din 10.

2. Josip Milaković: Ljiljan Gabor. Cijena Dinara 15.

3. Dubrovački dvor, ilustr. Priredio dr. R. Cvjetković. U Zagrebu 1922. Cijena Din 15.

Od svih cijena imadu knjižare 25% popusta.

Narudžbe se šalju samo na Društvo Hrv. srednjoškolskih profesora u Zagrebu, Medulićeva ulica 33.

GODINA VIII. U ZAGREBU, DNE 1. VELJAČE 1925. BROJ 6.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJEŠKOLSKE MLADEŽI

POZDRAV HRVATIMA

Zdravo da ste, braćo slavna s juga,
Zdravo, sinci roda hrvatskoga,
Zdravo, djeco roda svoga,
Zdravo da ste drug uz druga!

Ime Hrvat dično to je
Stidjet Vam se njega nije,
Hrvat brani pravo svoje
Dok mu živo srce bije. —

Zdravo da ste, braćo slavna s juga,
Zdravo, sinci roda hrvatskoga,
Zdravo, djeco roda svoga,
Zdravo da ste drug uz druga!

Oj Hrvati, oj junaci
Dižte glave gor' u vis!
Nek zablište sunca traci
U Vaš slavan vjekopis!

Zdravo da ste, braćo slavna s juga,
Zdravo, sinci roda hrvatskoga,
Zdravo, djeco roda svoga,
Zdravo da ste drug uz druga!

Minula su mnoga ljeta.
Kroz vijeke šumi slava
Sve na spomen hrabrih četa
A dušmanskih bijes glava . . .

Zdravo da ste, braćo slavna s juga,
Zdravo, sinci roda hrvatskoga,
Zdravo, djeco roda svoga,
Zdravo da ste drug uz druga!

Kad Vam udes dođe hudi
Mač zavitla iznad roda,
Sveto geslo Vama budi
Sloga, bratstvo i sloboda!

Zdravo da ste, braćo slavna s juga,
Zdravo, sinci roda hrvatskoga,
Zdravo, djeco roda svoga,
Zdravo da ste drug uz druga!

Bjelovar, 1915.

Iz ostavine **Zlatka Kaurića.**

O GUSKAMA I DJEDU MRAZU

(Nastavak)

Kad se guščari dosjetili jadu, polovica paše prazna. Sve što je bilo blizu obale, sletjelo na rijeku. I da ste je samo vidjeli sada! Sama se voda raskliktala i raspojasala od tolikoga živinskoga veselja, i bijesno uživala pa kao oslobođen konj jurišala pijana niza svoje korito.

Stare se guske odmah snađu na vodi. Mlade ni same nijesu znale, kako im bi. Kad se ono stare raskrilile pa podigle sa zemlje i guščići učinili isto i ne znajući, što će od njih biti. Pa kad padoše u vodu, i ona ih stane da nosi, ostadoše u čudu, jer to je bila jedna ljepota, kakove oni još nijesu osjetili. Prošiknula ih od glave do repa slatka groza i čitav mali njihov guščiji život zatrepti od sreće prevelike. Ta to je onaj pravi život, to se odmah vidjelo, i ovo je sada pod njima pravi elemenat njihov, na kojemu se osjetili tako sigurno i čvrsto kao da su se na njemu rodile.

Haj, što je divno ovako slobodno klizati se niz vodu. Ne trebaš ni najmanje da se upinješ. Noge samo onako kao od šale i igre zaveslucaju, a ti sjediš mirno i mekano i pored tebe prolazi svijet s jedne i s druge strane kao ništa. Kljunovi se bezbrižno ćuruju, gutaju mirisavi uzduh, razgakuješ se s drugaricama, pričaju se Bog te pita kakve sve zgode i zgodice, kojima se ide u sretanje i ne staraš se ni za što. Jer se za sve drugo brine gusak. Pozorno stremi glavom u napredak, pazi na sve strane, čim se pomoli kakova opasnost ili zapreka, odmah na glas opomene, da se čuvaju.

Kraj njih uzmiče obala s gradskim kućama, izmiču vodenice, čamci i žitarice, sve zaostaje za njima, samo vesela družina perjata juri niz vodu sve dalje i brže.

Odjednom se pred njima visoko u zraku ispopriječila grdna jedna stvar, od koje te namah strava hvata. Nekakvo dugačko rešeto prebačeno preko sve rijeke stoji na ogromnim izveruganim nogama a noge u vodi zabodene. Izgleda kao ogroman gusinjak ili kokošinjac. Ali eto ti još gore strave. Kroz rešeto počme da plazi ogromna crna zmija, strahovito suče kroz visoku njušku guste oblake dima, tutnji, grmi, hoćeš da umreš od straha.

Guščići se uplaše, zaciče, hoće da se okrenu natrag.

— Ne bojte se ništa, samosvijesno ih miri gusak, to strašilo ljudi zovu željeznicom, što prolazi mostom preko vode i u njoj se ljudi voze. Jadnici nemaju krila da lete niti umiju ovako ustrajno da plivaju povrh vode kao mi, pa se upinju i izmišljaju svakakve sprave, da se njima brže promiču preko vode i zemlje. Samo naprijed, djeco!

— Ali ako se na nas sruši pa nas zgnječi? — zalile guščići.

— Ne blebećite koješta, rekao sam vam, da vam ništa biti ne će, odvrati gusak pa se zaleti ispod mosta, a drugi prezajući za njim.

Guščići sretno prošli ispod mosta pa se čudili starješini, kako on svašta zna i lijepo ih uči korisne stvari. A stare matore guske zaticale se i preticale živo gačući, da pokažu, da i one to već odavna znaju.

Pomalo s jednoga i drugoga kraja nestajalo kuća i sivi vrbici počeše da prate niz vodu naše društvo i da im ukrase put. Ravno pred njima počela voda da svjetluca. Iz nje se stane dizati sunce, veliko, žarko i na sve strane rasturilo baklje ognjene, da se čisto čulo, kako plamenovi prašte i puca vatra.

To je guske još više zanijelo. Sad se one više ne boje, nego čak veselo zarone glavama u ognjenu vodu. Pa opet izrone, hoće da vide, nije li sve samo pusta sanja.

Najednoć zacikne gušče jedno. Šta je, šta je? Nešto veliko ispod nje prošlo. Dugačko je, repato, nijemo i strašno.

Riba! Tako dakle izgledaju ribe!

— Naprvo, naprvo, ne zadržavajte se, viču stariji i imaju puna krila posla, da djecu stjeraju u red. Svaki čas im dođe štogod na pamet, da stanu i gledaju.

Tako plivaju veselo niz vodu, niz vodu, kad al odjedared na jednome zavoju iznenada ispred njih iskrsne druga jedna strahota, još grdnija od one prve, jer je dolazila po samoj vodi. Golemo je i bijelo kao prava grdosija, iz nje suklja crna para, zviždi strahovito i pred sobom goni vodu i reže je, da se sva zapjenila i stravično šumjela i pljuskala.

Prepadnu se guščići; hoće da uteku, vrište od straha i groze. Zagrajaše:

— Pregaziće nas, potopiće nas.

— Mir i ne bojte se, zagraktaše matore guske u jedan glas. To je lađa, jedna od onih sprava, o kojima smo vam pričale. Napravili ljudi kutiju, ugledali se u nas i naše noge, pa sa strane namjestili lopate i njima se pomiče naprvo, nosi ljude i stvari.

— Za mnom! zapovjedi gusak i zaobiđe lađu sa svojim jatom.

Kraj njih s velikim pljuštanjem i šuštanjem prohuji lađa. Zaljulja se pod njom čitava Drava s kraja na kraj. Voda zatalasa pod guskama, načine se brda i dolovi, časom ih dizalo, časom potezalo u dubinu. Ljuljale se guske gore dole, gore dole i pošto mlade preture prvi strah, zaciktaše od zadovoljstva, radujući se veseloj igri pa zablebetale, čegrtale i brgljale — kao prave guske.

Što su dalje odmicale, voda je bivala veća i silnija. Na jednoj se strani vrbici počeli razmicati, osvane prostrana zelena livada, okružena gustom šumicom vrbovom.

— Stigli smo! grakne gusak i zakrene spram kraja pa prvi iziđe na suho. Za njim družba ostala.

To je sada bilo veselje! Na čitavoj livadi niko osim našega jata. Druge su valjda čete već prije isplivale i našle sebi zgodu, ali ovakove zacijelo nije bilo ni blizu ni daleko.

Sve je to sada njihovo i gusta sočna trava i crvi u njoj i sunce, što je toplo sjalo i hladak šumski. I odmah navale guske lakomo da pasu, jer su od puta ljudski ogladnjele i izmorile se.

Tako provedu jutro u slatkoj paši u ornom razgovoru. I ništa ih nije smetalo u njihovu veselju. Nije tu bilo ni pasa, ni dječurlije, ni ljudi, ni druge živine.

Kad se diglo sunce na po neba i guske se site napasle, sklone se u hladovinu pod vrbe i sad će da planduju. Tu se sad jedne vivaju, pomno ispreoru kljunom perje uzduž i poprijeko, svako perce provlače kroz kljun, bište se pod krilima, po prsima i repu. Pa kad ovako dotjeraju svoju haljinu, onda dohvate iz trtične žlijezde masti pa se namažu od glave do pete, da im bude lakše plivati. Pošto svrše svoju toaletu, onda legnu, ture glavu pod krilo pa će malo i da prodrijemaju ljetnu omaru. Druge opet to čine stojeći na jednoj nozi. Treće opet mjesto da spavaju brbоću, kljunom po travi pred sobom, ili se u po glasa razgovaraju i blebeću. Bog te pita o čemu.

Samo gusak starješina ne spava, ne planduje. On neprestano pazi i čuva stražu. Doduše i on mora da počiva. Ali to čini stojeći i nogu pod trbuh podvlačeći, te nekad pogleda jednim okom u stranu, drugim u nebo, da vidi, ne sprema li se na kišu. Čim štogod šušne, odmah nategne vrat i oštro zabode kljunom po zraku i prijeteći zagrakće, da mu se družba uzme na oprez. Ali družba zna već po glasu guskovu, je li odista opasnost, pa se i ne odaziv lje na svaki njegov poziv.

Tako podne polako napreduje, sunce grije a omara pritište. Hoće san da svlada i junačkoga čuvara, jer je stražarska služba naporna, osobito iza obilna ručka i daleka puta. I zato se ne čudite, što je naš gusan časom klonuo, zaglavurdao i očima žmirkao. I samo što ne zabode glavu u perje.

U taj se čas dogodi nešto strašno. U vrbiku prasne kao da je grom zagruvao i na livadu izleti

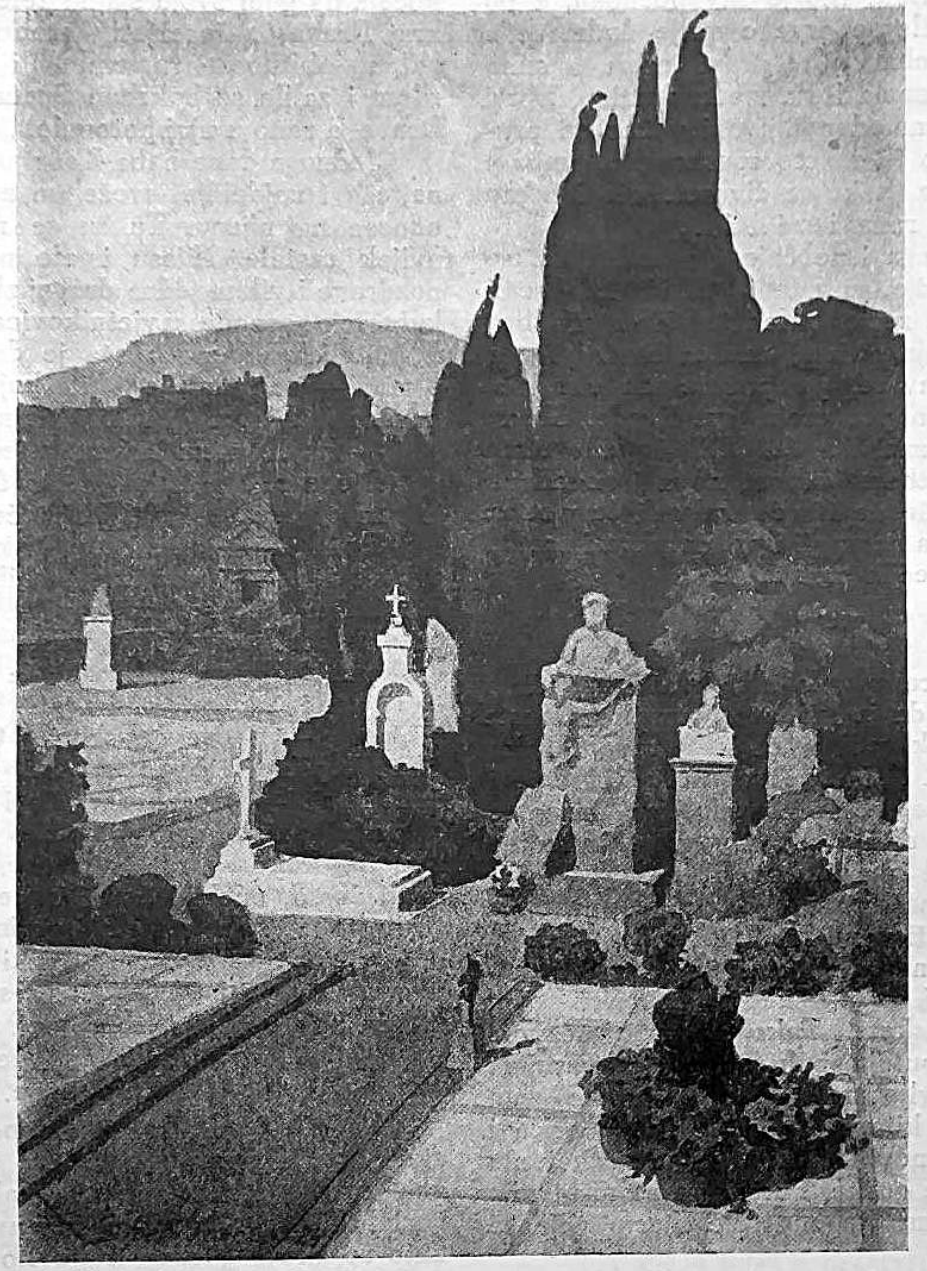

VIKTOR ŠIPEK: FIRENCE, CAMPO SANTO.

najednom sura zvijer, dugouha i nogata, prebaci se visokim skokovima dva tri puta preko plandišta guščijeg i padne na pijesak kraj vode, zakopka nogom, protegne se i najposlije se smiri kao posječena cijepka.

Gusak istrgao glavu između perja, zatreptao od vrha do tala, svako se perce zatreslo na njemu. No prije nego što je i dospio, da upozori svoje jato, a ono ponovno izleti iz šikare pseto pa k vodi i onome mrtvome zvjeretu i ko ludo stane oko lovine da skače i da laje. To je bilo i za gusana našega previše. Obezumio i on te kao pomaman stane da bije krilima po zraku, pa se zaleti okolo livade naokolo grakćući i sikćući očajno i po dužnosti:

— Spasite se, bježite! Kuku nama, hajduci, izgibosmo.

I onda glavom bez obzira baci se u vrbovo šiblje, gdje je bilo najgušće. Za tren isprazni se livadica, jer su se i ostale guske razletjele na sve strane u guštaru, odakle se čulo zapomaganje i graktanje i udaranje krilima i praskanje granja i lišća.

Na livadi osvane čovjek s puškom i stane da para mrtvoga zeca. Izvadi drob, zatrpa utrobu travom i lišćem, prekorami pušku pa se udalji stazicom ukraj rijeke. Pseto oko njega skače i vrišti od zadovoljstva, što uloviše tako dobar plijenak.

Nekoje su guske vidjele mesarski posao čovjekov, pa se od strave skamenile. Druge se stravile od psa, ljute živine, koje se guske najviše boje i pobojavaju.

Polako se jato vraćalo na plandište oprezno zvjerajući na sve strane, ne prijeti li kakva nova opasnost. Kad se našle na okupu, stade ih uzrujan žagor i gak:

— Jeste l' vidjele strahotu? Ono uhato i nogato kako je sletjelo — kao zmaj kakov? A ono pseto, ubio ga Bog, zar nigdje od njih nijesmo sigurne? A istom čovo, što ono učini s onim zvjeretom, ko je ikada još vidio takovu rabotu?

Pojavi se i gusak. Bio je sav počupan, a po bijelome perju našle se crvene mrlje, kako se u šiblju do krvi ogrebao. Kao pravi junak, a silno ponosan svojim ranama išeta među družinu, isprsi se pa se spremi samodopadljivo i važno da progovori govor, kako je on eto spasao jato, on sam od silna dušmanina, kako se divovski bio i tukao i zadobavio časnih rana, i.. i.. i...

Ali družba njega i ne čuje i ne sluša, no se uputila k vodi, gdje su mladi guščići čalabrcali po krvavom drobu zečjem. Kad to vide stare, bez ikakova susprezanja stanu i one da hvataju čega su mogle da dohvate, pa počeše da razvlače crijeva, krvave konopce preko sve livade. Gusak stoji čas dva, ne zna, šta će. Vidi, izgubio vlast nad lakomom družbom, a opet nova i nenadana gozba mami i miriše, te šta će, kako li će, pokori se prijekoj nuždi pa se uputi i on, da uhvati barem još koji krajičak zečjih crijeva...

III.

Uto se i sunce počelo da sklanja zapadu i gusak poda znak, da je vrijeme povratku. Spuste se jedno po jedno k vodi pa će istim redom, kako su došle, i natrag. Ali brzo se ostave plovnje i veslanja. Mučno se jezdi uz vodu, jer Drava je derava, pa koliko divno nosi niz vodu, toliko je spora i opora, kad se pođe uz vodu. Pogotovo je nepriličan takov napor, kad je pun trbuh. Zato se čitavo jato uputi opet kraju. Lijepo se nanižu jedna za drugom, ne čelu gusak te jedna od matorih, onda guščići, a završila je povorka opet kojom starom guskom. Tako uzmu pješčanom obalom pješke da putuju spokojno se razgovarajući o današnjim doživljajima. A tih je, kako smo vidjeli, bilo lijepa kita. Bilo je što da se priča i prepričava, te kljunovi u neprestanom kreketanju kao, no kao prave guske. Putem im se ništa nije osobito desilo, osim što su srele djecu, gdje se kupaju u Dravi.

— Ih i to oni sada zovu kupanje! naruga se jedna mlada guščica. Kao vreće propadaju u vodu i samo im glave vire napolje.

Najposlije dohvate i prve kuće gradske. Tu sad sretnu i druga jata to gusaka, to pataka. No ne daj Bože s ikojim se miješati. Svako jato ostaje za sebe i nipošto da bi se koja od njih odvojila i pošla u drugo jato. Samo kad ih stigne putem kakova nezgoda, kola ili krave, što se s paše vraćaju kući, onda se za čas poremeti lijepi red i sve se izmiješa: i guske i patke i mislio bi, nikada se više ne će sastaviti svojta k svojti. Ali da! Istom prođe opasnost, kad ono zagraja i stade ih dozivanje i naskoro se nađe svoj svome i opet se vrati stari red i tako odvojena jata lijepo i uredno nastavila put svoj, dok ne stignu svojoj kući. I kako su bile umorne od puta i gladne, kad se ono na vratima sretoše s patkama, navale sve zajedno, i guske i patke, koje će prve uljesti u dvorište. Jer kad si ljudski izgladnio i izmorio se, onda se slabo misli i na gospodstvo i na otmenost, nego se samo juri, gdje su pune jasle kukuruze i meka slama, da se nasitiš i odmoriš.

Tako guskama prolazili dani, jedan po jedan, prolazilo ljeto i jesen se približavala. Trava je počela da gubi svoju sjajnu zelen i slast. Vrbici se kraj Drave zašarenjeli, srebrno tkivo njihove haljine okitilo se rumenilom i žutilom, omrknulo rđom i zalilo se bakrom. Sunce kasno izronilo iz Drave, a rano u njoj potonulo.

Jednoga dana baba Katuša uhvati dvije guske najteže i najdeblje, sveže im noge pa ih u korpi odnese na pijacu. Tu su se rođene sestrice za uvijek rastale. Nijesu imale ni vremena, da se pozdrave i viknu jedna drugoj zbogom. Jednu kupi kuharica gospođe savjetnikovice, a druga se nađe u učiteljevu dvoru. Tata je dobio za jednu napisanu — ne znam, je li bila knjiga ili drugo šta — novaca iz Zagreba i rekao mami:

— Hajde, neka je i nama jedno Martinje.

Djeca pitaju, kakva je to dobra stvar, a tata je rekao, neka čekaju, vidjet će već.

Indi guski u učitejevu dvoru nimalo se nije sviđalo. Jedno što je ona tu bila jedina guska, pa je strašno jaukala za svojim jatom, za svojim dragim sestricama, materama i dostojanstvenim guskom. A drugo, kakvo mi je to i dvorište? Zar se to uopće može tako i zvati? Nema tu smetlišta, ni trave — da ne govorim o troskoku — da se može čeprkati i bube izgrtati, nema blata ni vodene jame — pa neka bi bila i za patke samo. A nema ni pataka, da ih možeš ljudski prezirati i reći im, kako su niže od tebe. I zar se to može zvati živad, one tri četiri koke, osobito ona žuta trkljasta, s golim vratom i crnim pjegama? I onda ona onolika djeca, što se svaki čas zaletavaju po dvoru i gone mirnu čeljad, da se mora skloniti za bunar, ako neće da je pregazi.

I bude guski svaki dan teže. Od tuge i dosade nije mogla ni da jede ni da pije.

Tada dođe nekakova žena, uhvati gusku i stane ovu opipavati od glave do pete. Da samo zna ovo kršteno čeljade, kako je to pipanje guskama neugodno. Sve su guske vrlo golicave i zato se sirota guska strahovito uzvikala, neka je već jednom pusti. Ali došlo je još gore. Žena uzme gusku pod svoje desno koljeno, otvori joj silom kljun i stane joj u ždrijelo trpati kukuruzu, koliko je samo stalo, a kad guska nije više mogla da guta, onda uzme prstom da tura niz vrat, doklegod je dosegla. Indi to je nesamo skrajnji bezobrazluk, što se činio jednoj guski tako odličnoj po rodu i starini, nego je to još i strašno okrutno i nečovječno. Ne znadu li ljudi, da to boli?

Sirota guska iza svakoga zalogaja umalo što se ne zadavi. Silom je morala gutati, a nije joj nimalo išlo u tek. Htjela bi da viče, da se brani, ali joj žena rukom stiskala kljun a nogom krila, da se nije mogla ni da makne. Najposlije zatvori je žena u tijesan sanduk, iz kojega se nije ništa vidjelo i gdje je bio mrak i po danu i po noći. Tu je jadna guska mogla sada puno da razmišlja, jer šta je znala drugo da radi ovako sama bez ikoga svoga? U noći k tome strašila ju je strašna lupa. Nekakve zvijeri skakale okolo sanduka i preskakivale ga i glodale po njemu, da je guska od strave morala da viče, što je igda mogla, ne bi li koga dozvala, da je izbavi. Ali onda jutrom, kad bi je žena izvadila, počela je nova muka s hranom, te ne znaš, šta je gore: u sanduku samoća s parcovima naoko-

lo, ili danju davljenje kukuruzom i drugim štokakvim bljutavim jelom. No koliko se god žalostila zbog nemila života i hude sudbine, guska od dana u dan debljala nasilu božju i postajala sve teža.

Tako je to išlo neko vrijeme. Jednoga dana nestalo guske iz sanduka, a da sirota više ne zna pričati, što se s njom dalje desilo. Na dvoru se kokoši otimale oko nekih konopaca i razvlačili i razapinjali ih preko svega dvorišta. Na kuhinjskim vratima visjela vreća, sva naduvena od finoga bijelog perja. A na stolu za ručkom u velikoj zdjeli zamirisala prekrasna, zlatosjajna pečenka. To je bilo na Martinje, a pečenka bila je — no to će lako svak pogoditi. Na dan svetoga Martina u svakoj se pristojnoj kući nađe pečena guska. Zašto to biva, ne znam. Bit će možda zato, da se proslavi bogata jesen za njene obilne plodove i darove, a možebiti i poradi drugoga kakova razloga. Dosta na tome, masno je pecivo i bez sumnje, niko se na nj ne će ljutiti, a malo ko će se sjetiti muka, što ih je žrtvovano živinče moralo podnijeti, dok se napokon smirilo u pečenjari. A istina je samo to, da se tim događajem počinje prava jesen.

Osvanule duge, kišne i burne večeri. Ne možeš da ih ispuniš, tako su dugačke. Što se god moglo da radi, učinilo se: uči se iz knjige, zabaci se igra, šeprtlji se za stolom, po sobi. Rezuckalo se, lijepilo, kuckalo, crtalo. A večer još nije puna, još zijevaju časovi i satovi, da ih čim god ispuniš. Dakako i večeralo se — ponajviše krumpiri s guščjom masti. Ali ni te gozbe ne možeš da otežeš u beskraj. Večer još traje. A spavati se još ne da.

Te onda kud ćeš, šta ćeš: u kuhinju Kristini. Ali oprezno. Da nijesi mahnuo rukom, dahnuo dahom, jer pred Kristinom na stolu leži čitavo brdo, pahuljivo, lagašno, bijelo: prebijela odjeća Martinske guske. Krista čiha perje. Djeca oprezno i tiho — koliko im je to bilo moguće — posjedala oko nje. Biće mirna i neće ni dahom dahnuti ni rukom mahnuti, samo Kristina neka priča.

Doduše Anica i Ćiro nekako su već izrasli iz carstva priča Kristininih. Ali Anica ipak još rado sluša, a Ćiro, nu, on se doduše voli podrugivati bajkama stare služavke, ali najposlije šta se i može drugo da radi za dugih zimskih večeri? Kad nema šta bolje, neka se i pričama zatuče koji čas. A što se tiče Dragoša, njemu još u sav jek cvatu ruže u perivoju priče i bajke i on i ne zna još za drugo veselje, bolje i ljepše.

— Indi, Kristina, pričajte, gurne je Dragoš ljubazno laktom u rebra.

Kristina šuti. Valjda smišlja, što da priča. Kroz tišinu čuje se kuckanje staroga sata i nekakva čudna muzika u ognjištu. To svira, pjeva, uzdiše, jauče. Uvijek po dva do tri glasa najedamput. Huhuhi, huhuhi . . .

— Šta je to Kristina, što to jauče u ognjištu i dimnjaku? pita Dragoš prezavo.

Kristina šuti, ništa ne odgovara. Dragoš ponovi pitanje. Onda će Ćiro nestrpljivo:

— Ta šta pitaš? To vjetar huče kroz dimnjak.

— Vjetar? šapne Kristina. Vidi joj se, ne vjeruje.

— A da što bi bilo drugo?

— Reci, Kristina, šta je, ti znaš, Dragoš zaintači.

— Kristina se prekrsti, ogleda se plaho i šapne:

— To cvile nevoljne duše u čistilištu.

— A jao, zajaukne Dragoš. Duše u čistilištu? Je'l te, Kristina, tamo gori vatra? Vidio sam sliku u crkvi, kraj crnog oltara.

Crvena vatra gori i u njoj stoje grješnici, dižu ruke i mole se Bogu. Jesu l to one duše? A zašto cvile u dimnjaku?

— Da se za njih Bogu molimo.

— Ama to nije istina, Ćiro će, kakve duše? To civli zrak, jer je nejednako ugrijan. Onaj hladni iz vana htio bi unutra, a topli napolje, jedan drugoga ne pušta, pa se u tijesnim pukotinama taru jedan u drugi i otuda cviljenje. Eto, sad ću otvoriti vratašca i prestaće.

Ćiro otvori vratašca i odmah prestane da cvili.

— No, šta sam rekao?

Krista samo zaklima glavom i rekne kroza zube.

— Znam ja, što znam, a vi vjerujte, štogod hoćete.

— Ana ti nama trebaš da pričaš, sjeti Dragoš Kristinu.

— Pa kad ne vjerujete . . . .

— Pričajte samo, Kristina, Anica će, mi sve vjerujemo. I Anica nastavi marljivo čihati perje.

Ćiro međutim izvukao između lonaca sa police lijepo bijelo krilo guščje i počeo da perje razvija mrmoreći u sebi:

— Evo, kad bi ja ovako poizlijepio voskom i povezivao pero uz pero, mogao bih sebi načiniti krila i letjeli po zraku.

— Uh, ti bi letio po zraku? grakne Dragoš. To ne može ni jedan čovjek.

— A šta ne bi mogao? Kad su mogli da lete u prastaro doba, zašto ne bi i danas? Samo treba znati krila načiniti.

— A ko je letio u prastaro doba? lakomo zapita Dragoš.

— Pa to se zna, ko je bio, nehajno odvrati Ćiro. To se i u školi uči.

— Znam i ja to, brzo prihvati Anica i stane da priča. Bio ti vam jedan Grk i imao sina. Načinili oni sebi krila od ptičjeg perja, voskom ih slijepili i konopcem povezali. I sada su mogli divno da lete čak i preko mora. Kad al sin uzletio previsoko; došao prebliz sunca, ono rastopilo vosak, krila se raspala i siromah dječak pao u more i na očigled oca svoga utopi se.

— Jao, vikne Dragoš, siromah dječak. Kristina zagledavši se u Anicu s najvećim se saučešćem zaplače:

— Ah, bijedno dijete, bijedni otac! A je li to istina, prava pravcata?

Na to će Ćiro smijući se:

— Biće otprilike onako istina kao i one vaše duše, što cvile u ognjištu.

— O mladi gospodine, vi ste suviše pametnil zaglavurda Kristina i otare suze. Bila je sva jedan jedini prikor.

(Svršit će se)

Jagoda Truhelka

PJESMA O ŽIVOTU I SMRTI

I Ti si došla, tiha jesen! S vijencem uvelih ruža na čelu, malom srebrnom lirom u ruci i bolnom pjesmom na blijedim usnama — pjesmom o životu i smrti.

Na zvuk Tvoje pjesme spušta cvijeće svoje malene glavice i vene, žuto i povenulo lišće lijeće žalosno s grančica i stere pred nogama Tvojima čarobne sagove svojih šarolikih boja. Ti koracaš tiho i nečujno i sivom svojom koprenom zastireš nam sunce i onaj modri smiješak neba, a ostavljaš nam za sobom tihe akorde svoje jesenske melodije, koja zvuči kao samrtna pjesma prirodi, koja — — tiho — — tiho — — umire.

I mnoge, koji su živjeli u blistavom carstvu svojih ideala, pozvala si sa sobom; oni žalosno slijede stope Tvojih nogu, lica su im uvela, oni odlaze nekuda vrlo daleko, a jecaj im se gubi u daljini .....

Ti tužna jesen! Slušaj, svuda je mir, a tamo negdje u dolini čuje se sitno zvonce i tužna pjesma seoskog pastira, koji odlazi s bijelim stadom svojim, jer mu je vjetrić došapnuo, da si Ti došla..

Osjećaš li miris daleke zime, koja će doći i bijelim svojim zvijezdicama posuti golu prirodu i one svježe humke grobova, a po prozorima cvast će njene bijele ruže ....

Ti ćeš tada otići tiho i nečujno kao što si i došla, a za tobom će ostati Tvoja tužna jesenska pjesma — pjesma o životu i smrti! ....

Ivanka Vujčić

JELA

Duboko u šumi
Stoji stara jela,
Na sve strane krošnju
Gustu razapela.

Kora joj je uprav
Kao halja stara,
Popucale niti,
Pa se svuda para,

A iz pukotina,
Ko krvcu iz žila,
Mirisavu smolu
Ona je pustila.

Gdjekoje su grane
Polomljene, kljaste,
Pa na njima samo
Sivi lišaj raste.

Mahovina gusta
Po njojzi se splela,
Ko da bi zaodjet
Staru jelu htjela.

Čitava je jela
Ko povelja stara,
Koja živom riječju
Svakom progovara.

Tu sjekira britka
Zašla joj u tijelo,
Tamo bura strašna
Ranila joj čelo,

A tu opet munja
Ostavila šaru;
Niko ne poštedi
Ovu jelu staru.

Ispod kore njene
Sto života žije,
Ličinki i jaja
Tisuću se krije.

Potkornjaci svoje
Mračne rupe buše,
Rekao bi, jelu
Staru će da sruše.

Al ona ne mari,
Šta ju briga zato?
Kad se na njoj kupi
Šumskih ptica jato!

Kada na njoj viju
Nebrojena gnijezda!
Kada nad njom trepte
Milijuni zvijezda!

Koliko je ptića
Othranila veće,
Kolkima pomogla
Do ptičije sreće!

Kolka je vidjela
Opernatit krila,
Kolika se pjesma
Na njojzi rodila!

Takve glazbe nema
Ni u carskom dvoru,
Takvog blaga nema
Ni u sinjem moru,

Takvog čara nigdje,
Ni takve milote,
Što u sebi kriju
Sitne pjesme ote!

I zato je jela
Razdragana, vedra,
Što to milo blago
Griju njena njedra

I zato ne mari
Za te sitne duše,
Koje silom hoće
Da ju staru sruše.

Ona ima melem
Za sve ljute rane,
Vrelo tajne snage
Koje ne presane.

Vuga.

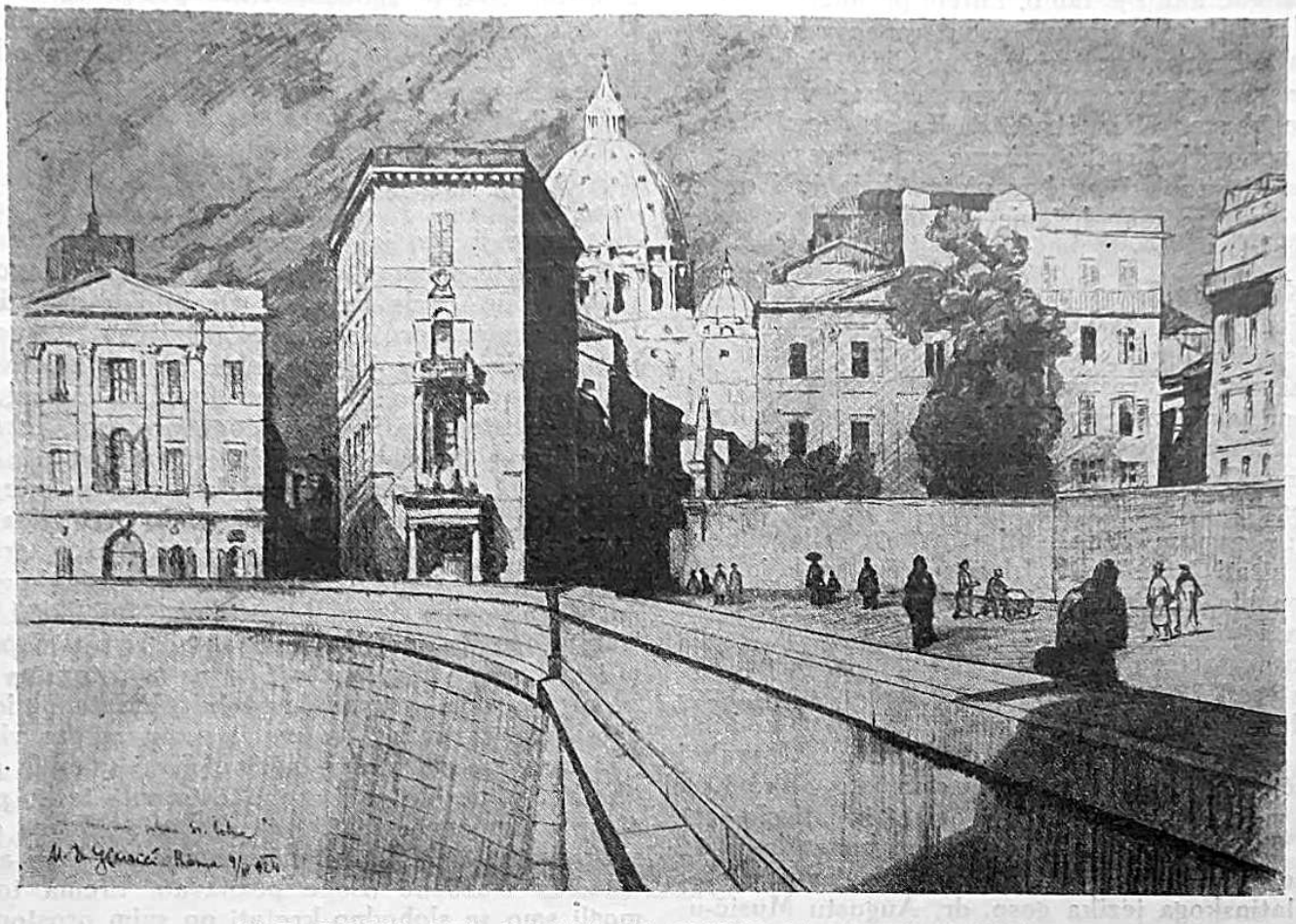

M. D. GJURIĆ: RIM. POGLED NA CRKVU SV. PETRA. (CRTEŽ)

MEMOARI IZ MOGA ĐAKOVANJA

Nešto o velikom zemljotresu u Zagrebu, koji je bio 9. studenoga 1880.

Bio je to već u jutro neki neobično, za ono doba godine, upravo bljutavo topli dan taj 9. studenoga god. 1880. Naša obitelj stanovala je u Vlaškoj ulici u nekoj oduljoj prizemnoj kući, gdje se danas ponosito uzdiže palača »Slavenske banke«. Moji roditelji imali su tu uz stan i jedan mali dućančić, gdje je pokojna majka prodavala kruh, brašno i razne druge specerajske sitnarije. Pri tom poslu sam joj ja kojiput pomogao n. pr. vadeći brašno iz vreća i sipajući ga u za to određene pretince. Naravno da sam si kod toga posla više puta brašnom izbijelio odijelo, a pošto ga nakon toga nisam uvijek ljudski kefom očistio, ostalo je ono gdjekada dugo bijelo, pače kad sam i u školu došao. Bio sam tada u II. razredu gimnazije. Radi toga dali su mi školski drugovi nadimak »mlinar«, kojim me još i danas gdjekoji od njih nazivlje.

Kako sam dakle stanovao u Vlaškoj ulici, a škola mi je bila u Gornjem gradu, dakle dosta daleko, to sam morao ranije poći od kuće, nego li moji drugovi, koji su joj bili bliže. Tako sam onoga dana već nekih desetak minuta poslije 7 sati ujutro bio na dvorištu kuće, u kojoj stanovasmo, spreman na odlazak u školu. U ono doba bio je običaj, da gimnazijalci nose knjige vezane remenom. Pošto mi je taj remen nešto popustio bio, to sam knjige metnuo na jednu klupu u dvorištu i počeo remen stezati, da knjige bolje učvrstim. Upravo u onaj tren, kad sam to započeo, stade mi se zemlja ispod nogu ljuljati, a neko neobično čuvstvo vrtoglavice počelo me bacati sad na ovu sad na onu stranu. Ne znajući što je to, ostavim knjige na klupi i otrčim na ulicu. Tu sam ugledao našega sustanara klobučara Kuhtića, čovjeka od nekih 60 godina, koji je čas prije toga bez kaputa i šešira (jer je toplo bilo) izašao iz svoje radionice na ulicu, da se prozrači. Taj se čovjek sav zacrvenio, lomatao je grčevito rukama, sav se tresao i počeo vikati: »Potres! Potres!« Ja do onda nijesam imao ni pojma o zemljotresu, pak sam samo zabezeknuto upravio svoj pogled prema Draškovićevoj ulici, koja mi je bila nasuprot. Tu sam vidio, kako su postepeno počeli padati crijepovi s krovova, dimnjaci od kuća i t. d. i to od istoka prema zapadu. Tako sam i ja razabrao, da je ovaj zemljotres započeo negdje istočno od Zagreba i širio se prema zapadu kroz grad, što je poslije i znanstveno ustanovljeno naime, da je t. z. ishodište ovoga zemljotresa bilo negdje kod sela Kašine. Potres je pratila mukla podzemna tutnjava, koja je strahotu ovoga inače velebnoga prirodnoga pojava samo još potencirala. Sve to skupa dosta je dugo trajalo, a najmanje nekih 10 sekunda.

Kad je zemljotres prestao, pošao sam odmah u stan do mojih, da vidim, jesu li svi živi i zdravi; što je srećom i bilo. Sad sam se uputio prema školi,

da saznam, kako je tamo. Putem po ulicama bio je naš dragi Zagreb upravo posut raznovrsnim polupanim crijepom, malterom, komadima cigle i t. d. Svuda sam vidio samo zabrinuta i zaplakana lica, sve je obuzeo silan strah, da će se zemljotres i opet ponoviti. Kratko vrijeme iza potresa počela je padati sitna kišica bez vjetra, koja je i onako dosta žalosno raspoloženje u ljudima još više povećavala.

Kad sam došao pred gimnazijsku zgradu u Gornjem gradu, našao sam tamo dosta sudrugova, koji su čitali oglas ravnateljstva zavoda pričvršćen na ulaznim vratima na Katarinskom trgu, kojim ono javlja nama učenicima, da se obuka u gimnaziji radi potresa obustavlja na neodređeno vrijeme. Ovo nas je — ta znadete, što je đak! — razveselilo, da smo došli do novih nenadanih ferija; a napose mene, koji sam toga prijepodneva imao pisati latinsku školsku zadaću, za koju sam siguran bio, da će me obdariti neizbježivo najmanje sa sedmicom, ako ne osmicom. Prije je naime bilo osam ocjena za školske predmete (a ne kao danas šest) i to: odličan, veoma dobar, dobar, posve dovoljan, dovoljan, dostatan, nedovoljan i sasvim nedovoljan)! Dakle prema onoj: »U svakoj nesreći ima i sreće« izbjegao sam ja — ako i na neko vrijeme — nepovoljnoj ocjeni iz latinske zadaće. Tu tajnu mogu danas nakon pune skoro 44 godine otkriti momu dragomu tadanjemu profesoru latinskoga jezika gosp. dr. Augustu Musić-u.

Sad smo se mi đaci razišli bili po čitavom gradu, da vidimo, što je taj potres štete počinio. Srećom nije bila osobito velika, jer se nijedna kuća nije sasvim srušila, nego su slabijim kućama samo zidovi popucali, a rijetki su od njih djelomice ili posve porušeni. Tako se sjećam, da se na jednoj — čini mi se — dvokatnoj kući u Marovskoj ulici postrani zid gotovo sasvim srušio tako, da se vidjelo u sobe svih spratova.

Ljudskih žrtava prigodom toga velikoga zagrebačkoga zemljotresa nije — osim dvije tri — također bilo, što se ima zahvaliti tomu, da je potres bio nekoliko minuta poslije 7 sati ujutro. Da se on bio desio iza pol osme ure, tad bi od crijepova, ciglje, maltera i t. d. stradalo mnogo ljudi, jer bi u to vrijeme ulice bile pune mnogobrojne školske mladeži, činovnika, radnika i t. d., koji bi tada išli na svoj posao.

Ako taj potres po svojim učincima i nije bio katastrofalan, to je on ipak nama utjerao silan strah u kosti, a pogotovo oni mnogobrojni — ako znatno slabiji — potresi, koji su preko godinu dana iza njega danju i noću slijedili. Sjećam se dobro, da smo si mi kod kuće preduzeli bili, da ćemo za vrijeme potresa istrčati van iz kuće (što također često ne bi dobro bilo, jer bi u tom slučaju mogao čovjeka ubiti dimnjak, crijep ili ciglja!), ali to je nemoguće bilo. Svaki put, kad je započela ona tajinstvena podzemna tutnjava, iza koje je slijedio potres; to bi mi svi, što nas je god bilo n. pr. sjedeći oko stola, ostali kao prikovani uza nj i nitko se nije bio kadar maknuti s mjesta.

Nekoliko dana iza toga zemljotresa služena je bila na Jelačićevu trgu pod vedrim nebom svečana misa zahvalnica, što naš Zagreb nije jače stradao. Tom je zgodom tisuće pobožnoga svijeta slalo suznih očiju vruće molitve Svemogućemu, da nam taj dragi grad i u budućnosti sačuva od takove užasne nesreće, koja bi ga u nekoliko trenutaka bila kadra razoriti!

Kad sam bio saborski stenograf...

Znate li, što je to svojedobno značilo, biti stenografom sabora kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije? Vrlo mnogo! Osobito u osamdesetim godinama prošloga vijeka bili su stenografi rijetke ptice u našoj domovini; a ono malo, što nas je bilo — naravno gotovo svi popreko učenici oca hrvatske stenografije pokojnoga profesora Franje Magdića — tim smo više bili cijenjeni. Onda je banovao grof Khuen-Hedervary kod nas, pak je razumljivo, da je i naš hrvatski sabor imao posebno obilježje. Nisu tu na Markovu trgu u Zagrebu u sabornici, na galerijama njezinim, po hodnicima i t. d. bili samo narodni zastupnici, publika i potrebito osoblje kao činovnici, stenografi, podvornici i t. d., nego je nekadanja ta naša historična sabornica u ono vrijeme često bila krcata policije, detektiva, žandara . . . sve u svrhu zaštite vlade i njezine parlamentarne većine! Kraj takovih prilika bilo je neslužbenoj osobi često puta teško proći kroz kordone ovih čuvara sabornice. Nama stenografima to je lako bilo, jer nas je policajni aparat kao službene osobe poznavao. Prema tomu mogli smo se slobodno kretati po svim prostorijama sabornice.

Uslijed našega djelovanja dolazili smo mi stenografi često u direktni kontakt s narodnim zastupnicima svih stranaka, jer je mnogo puta bila želja pojedinaca ,da im se govori izrečeni u sabornici, a po nama stenografirani, ponešto — a dosta puta i mnogo — isprave i izglade prije nego li ih stenografski biro pošalje u štampariju »Narodnih Novina«, gdje su se imali odmah odštampati i po mogućnosti već na slijedećoj sjednici razdijeliti među članove sabora. Neki zastupnici nisu se služili tom pogodnošću, koja im je bila dana , pak nisu bilo iz koga mu drago razloga dolazili u našu pisarnu svoje govore ispravljati. Uslijed toga bilo je kojiputa nezadovoljnika, koji kad su drugi dan čitali svoj govor — mišljahu, da su mnogo ljepše i pametnije govorili, nego li što smo mi to zabilježili. Tako je jednom zgodom bivši jaskanski zastupnik Kamenar upravio pritužbu na tadanjega saborskoga predsjednika, ozbiljnoga i kao kamen hladnoga Mirka Horvata glede svoga govora tvrdeći, da »tako bedasto ne bi niti jedan vol govoril, kako su to stenografi zapisali«! Na to mu je odgovorio predsjednik, da on u tom pogledu ne može ništa učiniti, jer da stenografe obvezuje njihova služba, da moraju govore izrečene u sabornici po najboljem svom znanju točno bilježiti.

Naš stenografski stol bio je pred amfiteatralno namještenim zastupničkim klupama, a nasuprot predsjednikova mjesta, kao i stolica bana i vladinih odjelnih predstojnika, kojih su bila tada tri i to u prvim godinama Khuenova banovanja dobričina starac Danilo Stanković (podban i nutarnji odjel), čestita i poštena duša dr. Stjepan Spevec

(bogoštovlje i nastava) i pravi tip birokrate Vjekoslav Klein (pravosuđe). Osobitu pažnju morali smo polagati govorima Khuenovim, koji je za nas stenografe bio jedan od najugodnijih govornika, jer je lagano i mirno govorio. Mnogi drugi nisu to činili n. p. vladinovac Gjurković, obzoraš dr. Derenčin i još neki, koji su govorili vrlo brzo i strastveno. Ni govore dr. Franka nije bilo lako stenografirati ne možda zato, što je brzo govorio, pače on je bio dosta polagani govornik, nego radi silnih brojaka, kojima je na osnovu fenomenalne memorije vrvio gotovo svaki njegov govor i kojima je dokazivao, kako nas Madžari financijalno prikraćuju, jer se brojke — kako je poznato — u stenografiji daju malo ili ništa kratiti. Bila je senzacija u saboru, dakle u dvorani i na galerijama, kad je od predsjednika dobio riječ Dr. Ante Starčević, utemeljitelj hrvatske stranke prava. Zvali su ga »Stari«, jer mu je i sinovac mnogo mlađi David bio često istodobno s njime u sabornici kao zastupnik. Čim bi dakle »Stari« počeo govoriti, mnogo bi se zastupnika, osobito od vladine većine t. z. madžarona okupilo oko njega, da ga bolje čuju, jer je Ante tada bio već u godinama i prilično tiho govorio. Podvornik saborski donio bi mu na klupu čašu s vodom, koju bi »Stari« od vremena do vremena gucnuo. Pošto smo istodobno stenografirali nas dvojica, to je jedan morao poći u klupu do »Staroga«, da ga bolje čuje. Njegovi govori bili su redovno i od većine saslušani s poštovanjem, kakovo je doista i zaslužio ovaj rijetki čelik-značaj.

Isto je tako tiho govorio i bivši ban, naš slavom ovjenčani pjesnik, Ivan Mažuranić. Bio sam tako sretan, da mi je suđeno bilo stenografirati njegov posljednji saborski govor i to sjedeći nuz njega u klupi, jer je i on tiho govorio. Posljednje riječi velikoga toga umnika, koje je on u hrvatskom saboru izrekao, bile su: »Vjerujem u prošlost, sadašnjost i budućnost Hrvatske!«

U stenografskom birou prolazili su kroz naše ruke svi važniji spisi, koji su kroz predsjednikove ruke prolazili na saborskim sjednicama.

I tako sam u ono nekoliko godina, što sam bio saborski stenograf u Zagrebu, iz neposredne blizine promatrao, kako se naš politički život razvija, naravno uvijek u znaku borbe proti Madžarima. Osim toga imao sam otuda i materijalnu korist — punih naime 300 forinti na godinu, što mi je kao univerzitetskom studentu dobro došlo.

Dr. St. Plivelić.

SOKOLU

Oj sokole sivi,
Diži se i leti,
Širi svoja krila
Učke nad vrleti.

Nosi pozdrav braći
Onkraj onih gora
Istranima milim
Na obali mora

Spusti se na Učku
Stegni svoja krila
Čekat će te tužna
Hrvatica vila.

A ti je poljubi
I pogladi krilom
Pa joj reci glasno
Tvom besjedom milom:

Sada se ne tuži
Nit' suze proljeva
Eno od Istoka
Sjaj slobode s'jeva

Snažnog Joža Velog
Idi i probudi
Neka opet skoči
Jakošću u grudi.

Nek njegove ruke
Jaku kulu sruše
U kojoj još čame
Naše braće duše.

Doletjet' će sivih
Sokolova jata
Od Balkana gordog
Šumnih do Karpata.

Zakliktat' će glasno:
Trajna nina ni nena
Sloboda je samo
U slozi Slavena!

Vinko Pavičić

IZ NARODNOGA PRIČANJA U GORSKOM KOTARU O TURCIMA

O Turcima se među našim Goranima u Gorskom Kotaru još i danas pripovijeda. Na putu iz Broda na Kupi u Plešce iza Gašparaca je selo, koje se zove »Turki«, premda — tako su mi bar pripovijedali — u njem nijedna kuća nema prezimena »Turk«. Narod veli, da su kod jednog brijega ovoga sela Turci imali »stanište« i ondje se dulje vremena zadržavali. Na jednom se brijegu kod sela Turki dvije kuće zovu »Staja«, i narodna tradicija tumači ovu riječ »Staja« u značenju »ustanak«, jer da su ondje prvi navalili na Turke i ubili dva Turčina.

Iz Osilnice, gdje su turski konji u crkvi s oltara zob zobali, dolazili su Turci u današnji čabarski kotar, da pljačkaju, hranu otimlju a i ljude hvataju te u sužanjstvo odvode. Narod se morao sakrivati i u onim visokim stijenama nad Zamostom nedaleko od Plešaca. Pripovijeda se, da su ondje neki zakopali i svoje blago u strahu od Turaka, ali danas da nitko ne može do njega doći. Jedan mi je dječak iz Zamosta pripovijedao, da on zna u tim stijenama u svemu za četiri »luknje« t. j. ulaza. Pod jednim takovim otvorom da je na stijeni Turčin krvlju sebe naslikao sa sabljom u ruci i

da se ta slika još danas vidi, ali slabo, kao uspomena na ona vremena, kada su kod »luknje« na stijenama nad Zamostom kršćane mučili.

Stanovnici pak Tršća nad Čabrom pripovijedaju, da su se nekoć njihovi stari sakrivali pred Turcima u onim pećinama kod Keldre, gdje ponire ponorni potok Tršćanka.

SV. GORA KOD GEROVA.

O nazivu »Gerovo« pričao mi je jedan Goranin priču onako, kako je i Hirc u svojoj knjizi Gorski Kotar zabilježio. Kada su naime, Turci selo popalili, spasila se sa svojim sinom samo neka ženska, koja se zvala Gera. Poslije odlaska Turaka iz ovoga kraja Gera se povrati i sagradi sebi kuću, te se po njoj mjesto prozvalo »Gerovo«.

U Malom Lugu kod Gerova u blizini mosta preko Gerovčice diže se brijeg, koji narod zove »Pod svetu Goru«, (Pod sv. Gorom) jer je odmah iza njega Sv. Gora (794 m) s glasovitim prošteništem u ovom kraju naše domovine. Pred brijegom »Pod sv. Gorom« nalazi se duboka ponikva, a u njoj je i pećina s ulazom (danas već zasutim) u podzemlje. Pripovijedao mi je čovjek iz Maloga Luga, da se za njegova djetinjstva još moglo unutra i da je ušavši sa svojim drugovima našao među ostalim i dječje kolijevke, jer su se u šupljinu ljudi sakrivali, a napose žene sa svojom djecom, kada su u ovaj kraj dolazili Turci.

Slušajući ova pričanja i nehotice se pitamo, je li se i u tim krajevima našega naroda našao kakav junak, koji bi narod branio, ima li i Gorski Kotar svoga Kraljevića Marka? Doista u ovom se kraju do danas sačuvala tradicija o snažnom divu i o njem se priča napose u čabarskom kotaru. Zove se Petar Klepac, a narod je uspomenu na njega upravo pjesnički iskitio.

U novije doba u ljubljanskom časopisu Dom in Svet (g. 1917. na str. 206.) zabilježio je pričanje o Petru Klepcu slovenski književnik Ivan Cankar, no ne veli, iz kojega je kraja Klepac, nego samo spominje, da kani ispripovijedati, koliko je njemu poznato iz narodnoga pričanja, da se s tim junakom upozna slovenska mladež, kojoj je ta priča već nepoznata. I sada Cankar pripovijeda, kako je Klepac bio sin siromašnih roditelja, koji su ga dali bogatašu za pastira, te je čuvajući stada mirno živio sve dotle, dok ne opaziše njegovi drugovi pastiri, da je to nekaki tjelesni slabić i stali ga često tući. Zbog njegove tjelesne slabosti nijesu ga zlostavljali samo drugovi, s kojima je u zajednici živio, nego su mu se izrugivala ćak i mala djeca. Konačno mu ta bijeda dodija. Slabašni se Klepac pomoli Bogu, koji sve vidi, neka mu da snage, jer će inače među zlim ljudima poginuti. I Bog je pastirovu molitvu uslišao — anđeo sišao na zemlju, poljubio Petra Klepca, dok je spavao, i u taj čas zadobi snagu anđela Božjega. Kada se Petar probudio, skočio je na noge i od radosti tako glasno vrisnuo, da su u planini zašumjeli vrhunci. Ugledavši pred sobom staru jaku krušku, obuhvati je obadvjema rukama i izvadi je iz zemlje zajedno s korijenom, kao da to nije kruška nego kakova biljka u travi. Tako je Petar Klepac spoznao svoju snagu. Uto eto ti njegovih drugova, dođoše, da ga istuku, jer je na paši noć prespavao. Petar pograbi jednoga desnicom, drugoga ljevicom, visoko podignuo obadvojicu, malo potresao i onda ih na tle položio. Pakosni drugovi od čuda zanijemiše i ne usudiše se ni riječi progovoriti.

Ispripovijedavši Cankar ovu lijepu starinsku priču o Petru Klepcu dodaje, da ništa ne znamo, što se dalje događalo. Nemamo ni predaje niti što zapisano o tom, je li Klepac možda uzvraćao svojim gospodarima, koji nijesu bili prema njemu milostivi. Kako je poznato, ima u narodnom pripovijedanju o ugarskom kralju Matiji motiva, po kojima je kralj Matija prije svoje krunidbe bio sluga ili pak pastir, pa Cankar nagađa o nastavku priče o Klepcu, nije li on možda u državi zakraljevao ili je ratovao i pobjeđivao neprijatelje po svijetu poput »kralja Matjaža«. No ništa o tom ne znamo, znamo — piše dalje Cankar — samo to, da je Klepac s korijenom drvo iščupao i poslije toga dalje mirno živio. Zacijelo je i dalje svoga gospodara služio goneći goveda na pašu . . . .

Potrebno je, dakle da Cankarovo pripovijedanje nadopunimo time, što ćemo spomenuti, da pričanje o Klepcu ima i svoj nastavak. Taj se nastavak može slušati, kada osluškujemo narodno pripovijedanje baš u našim stranama — u Gorskom Kotaru.

Prvi put sam čuo o Petru Klepcu u Sokolani kod Tršća nad Čabrom, kako je Klepac svoju tjelesnu snagu upotrebljavao u korist svoga naroda, koji je trebao njegove pomoći. Od starog jednog Sokolanca — a bio je škrt u pripovijedanju — pomalo sam doznao, da je Klepac bio jak čovjek premda je u mladosti bio slabić i dječaci mu se zbog toga rugali. »Onda najednom« — reče dalje starac — »ne znam ni sam kako, to drugi pripovijedaju, postao je jak«, pa nastavi pričati, kako je jednom Klepac došao kovaču, da mu načini potkove za blago, kod kovača je uzeo devet potkova zajedno u ruke i prelomio ih. Navaljivali u ove krajeve Turci. Kada bi se Klepac na njih namjerio, izvadio bi iz zemlje jelu stao oko sebe neprijatelje svoga naroda rušiti . . . . .

Jedan srednjoškolac, rođen na Hribu nad Gerovom, pripovijedao mi je sadržaj druge varijante o Klepcu. Sav se naime narod iz okoline zaklonio u spilje nad Zamostom, a Turci su ozdo na njih pucali. Bilo na Sv. Gori proštenje, pa na Sv. Goru došao također Petar Klepac iz Maloga Luga, na-

činio sebi sjenicu i zaspao. Klepcu došla vila i reče mu, neka joj kaže, što sebi najvećma želi. Klepac zaželi, da postane tako jak, da može u zubima nositi sve, što nađe pred sobom. Kada se probudio, izvadi iz zemlje čitavu smreku, namaza je katranom, zapali i strašnom snagom zamahnu. Zamahnuo je zapaljenom smrekom tako silno, da je bacio sa Sv. Gore ća onamo dolje na Turke, mnoštvo Turaka ubio, a ostalo u bijeg natjerao.

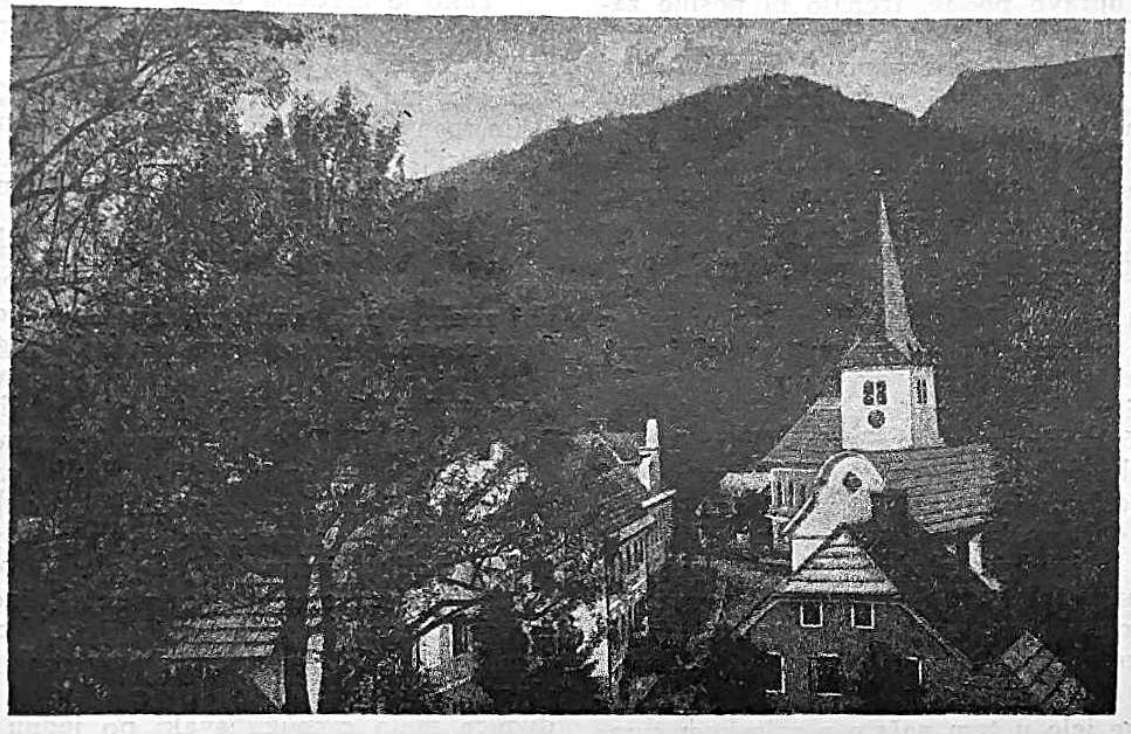

GEROVO.

Sadržaj ovećeg broja priča o Petru Klepcu pobilježio je već pokojni Dragutin Hirc u svojoj knjizi »Gorski Kotar« god. 1898. na str. 146., gdje se može o Klepcu u posebnom člančiću više čitati kao i to, da je Klepac imao i svoju četu od 50 momaka, s kojima je gonio Turke. No ne samo da se mnogo pripovijeda o tom predstavniku narodne otpornosti, koji je gonio Turke iz čabarskoga kotara, nego je zanimljivo, ako se spomene još i to, da žitelji u Malom Lugu kod Gerova pokazuju i kuću, o kojoj kažu, da se u njoj rodio i umro Petar Klepac. Na toj je kući još danas izvana velikim crvenim brojevima zabilježena godina Klepčeve smrti. U kući se čuva greda široka otprilike 1 m i pripovijeda se, da su je Klepčevi potomci već tri puta tesali, ali je još uvijek teška. Kada su naime gradili kuću, ovu gredu nijesu mogli volovi iz šume voziti, a Klepac se razljuti pa postavi gredu na rame i tako je donio kući. U Malom Lugu pripovijedali su mi, da je Klepac bio velik junak, kakav se više nikada ne će roditi, on je odavle tjerao Turke ća do Karlovca.

Već je mnogo godina na Klepčevoj kući u Malom Lugu zabilježena godina 1112. To je dakako pogrješno, a i Hirc u knjizi Gorski Kotar spominje, da je iznad prozora Klepčeve kuće vidio crvenim brojevima zabilježenu godinu 1712.

I. Dolinski

MEĐU OVČARIMA

(Izletnička crtica.)

Bilo je to god. 1912., kada s prijateljem pođoh iz Gerova (u Gorskom Kotaru) u Krežubnu (Lividragu), da tamo prenoćimo pa ćemo sjutradan na Jelenc ili, kako ga tamošnji narod također zove, Jelenski vrh. U okolici nalazi se također selo Jelenje (osim onoga u Grobničkom polju) i Jelensko polje, a u čitavom ovom kraju, kako naši Gorani pripovijedaju, bilo je jelena sve do godine 1848. Te je godine i u Goskom Kotaru bila buna, nije bilo reda, vele, da je narod tako »gospodario« po šumama, da je poubijao i jelene.

Jelenski vrh je visok 1442 m, vidi se s njega more, ima i bjelolista s prilično velikim koturom. Među našim turistima, što zalaze u Gorski Kotar, nije toliko poznat, ali Gorani rado idu na taj vrhunac. Naslađujući se dakle s Jelenca prekrasnim pogledom na brojnu skupinu vrhunaca pred nama i u daljini sve tamo do Učke gore, pod kojom ugledasmo kroz dalekozor pače i valove u moru, jer je duvao dosta jak jugo — najednoć začusmo pod sobom u planinskoj dolini neku ugodnu glazbu. Naš nam vodič protumači, da su to klepke ovaca, što ih gone na pašu istarski ovčari, koji su i ove godine došli amo pod Jelenc u dolinu Javornicu, a dotjeraše ovaj put osam stotina ovaca. Svakako vrijedno naše pažnje, spustismo se u Javornicu pa ćemo k ovčarima u pohode. No u gustoj šumi ne bismo ih tako lako našli, da ih nije doskora stao izdavati jaki vonj na ovce, koji se u šumi nadaleko osjeća, i tako dobismo pravac. Do-

skora ugledasmo u gorskoj dolini ovčarsku kolibu, a kraj nje na obronku ograđen veliki prostor — tor za ovce, koje će tu počivati, kada se navečer s paše povrate, premda u toru nema baš previše mekoga ležala, jer je veliko mnoštvo kamenja.

Bilo je upravo podne, trebalo bi poslije zakuske na Jelencu još štogod pojesti, do gostionice daleko, a k tome zaboravismo u Livi-dragi ponijeti sa sobom vode i sada žedni s radošću gledasmo na kablić s vodom kraj ulaza u kolibu. No ta voda nije bila baš bistra, voda čudne boje. Upitasmo ovčara u kolibi, je li »možda« ova voda za piće? A kada dobismo odgovor, da jest, zagrabismo čašom i zaklopivši oči, da ne vidimo, što pijemo, stadosmo piti, da ugasimo žeđu. Po nudivši nam ovčar i čašicu rakije stade odmah u razgovoru s nama, a da ga nijesmo zamolili, priređivati kraj vatre kavu s ovčjim mlijekom. To je imalo biti prvo jelo u našem današnjem jestveniku za ručak. Prekrasno vrijeme. Umorni zbacismo sa sebe nahrpnike, pa se izvalismo u hlad na travu. Doskora iznio ovčar pred nas lonac s vrućom i dobrom kavom marljivo je miješajući. No metnuo je i odviše sladora, a valjda da nas uvjeri, da nam želi dati dobru kavu, pomiješao žlicom u loncu još nekoliko puta pred nama, brižno je okušao dva tri puta i onda stade lijevati u posudice, a donio i kruha.

Drugo se jelo u tom našem planinskom svratištu zvalo »skuta« (neslani sir), a poslije toga napismo se baš do volje reske sirutke gledajući sa zanimanjem, kako ovčar u kolibi cijedi skutu te sprema taj nesoljeni sir starcu i njegovoj mladoj rođakinji, a došlo je ovo dvoje po sir ća iz Jelenja u Grobničkom polju. Donijeli su čiste i poput snijega bijele rupce, te u njih istresa ovčar skutu pa je cijedi. Iza toga stadoše vagati sirove. Za velike komade sira nemaju nikakova posebnog modela, nego jednostavno preokrenu kablić, u kom sir stoji, pa udarajući po dnu sir istresu.

Kada je ovčar izvagao sir, koji je iz kabla istresao, zapitasmo, koliko teži. Rekoše nam — 13 libríca. Na pitanje, koliko je to, odgovoriše, da je libríca nešto manje od kile. I onda smo ogledavali kantar, na kom su vagali, ali nijesmo se u nj ništa razumjeli — mjesto brojeva bile su na njem urezane različite crte i znakovi. Djevojka je na leđima ponijela sira u svemu 30 libríca, a onaj stariji čovjek 40.

Ovi su ovčari bili Hrvati iz Grobnika i to iz Jelenja. Jedan ostaje samo u kolibi i pravi skutu, a ovčari odu s ovcama na pašu ponijevši sa sobom ujutro nešto skute i pun mijeh sirutke. To im je hrana i piće za čitavi dan na paši. Ovce im uopće ne piju vode, ali im davaju soli. Te su ovce različitih vlasnika s Grobničkoga polja i oni dolaze k ovoj kolibi po skutu. Dobivaju je prema tome, koliko koji ima ovaca. Skutu kod kuće sole i suše, pa gotov sir prodavaju u Jelenju gostioničarima, a što ostane, potroše kod kuće. Rekoše nam, da na Rijeku ne nose na prodaju. Kilogram skute prodavali su tada po 2 krune, a kilogram sira po 3 krune. Pašarine plaćali su u to doba vlastelinstvu od svake ovce po 1 krunu za čitavo vrijeme paše (taj put imala je paša trajati 4 nedjelja, a ovaj novac skupe među sobom vlasnici ovaca.

Ovčari se izmjenjuju pa dolaze redom iz Jelenja, da čuvaju u planini ovce. Na odlasku onomu staromu, koji je ponio skutu, ovčar iz kolibe doviknu:

»A vidite di Pavla Tončića? Triba mu dojt na pašu u pondiljak!«

Tako je uređena ovčarska »kumpanija« za pašu, a jednoga postave u kolibi za sirara. Taj je dobro plaćen, u ono doba imao je 2 krune na dan i još mu donose rakiju, kruh i štogod za jelo. Osim toga vlasnici ovaca odaberu jednoga, u koga imaju svi povjerenja, za starješinu i taj dolazi pogdjekada iz Jelenja k ovčarima zanimajući se za njihov posao.

Mjesto, gdje je koliba i tor za ovce, ovčari zovu »stan«, a onaj čovjek sirar, koji ostaje u kolibi preko dana, da pravi sir, zove se »stanar«. Ovce se muzu ujutro i navečer. Prije toga posla svi se ovčari mole Bogu. Jedan nam je Goranin kasnije pripovijedao, da ovi ovčari među ostalim mole od Boga, neka ih Bog sačuva od »vuka i gubara« t. j. od vuka, da im ovce ne kolje, a od gubara (čovjek, koji po šumama skuplja gubu), da ih ne okrade. Kada se navečer povrate s paše ovce, poslije molitve jedan (obično mladi) ostane pred ulazom i tjera ovce u tor, a ostali čučnu s unutrašnje strane ulaza zdesna i slijeva (kod ovih ovčara po 3, bilo je u svemu 7 ovčara). Onaj pred ulazom tjera unutra po dvije ovce, i onda prva dvojica malo pomuzu svaki po jednu pa je dodaju drugomu susjedu, a ovi dalje, te se tako svaka ovca triput muze.

Mlijeko lijevaju u kotao, pod kojim je slaba vatra, te se ugrije samo toliko, da se usiri. Onda uzmu u ruke »sirišće«. Tako zovu želudac zaklana telenceta, koje u sebe nije primilo još ništa drugo za hranu osim mlijeka, a u želucu se takova teleta mlijeko usiri. Tim sirišćem rade u kotlu, da se mlijeko jače usiri, mlijeko miješaju, pa opet pristave na vatru i sada se sirutka diže na površinu. Sirutku ovčari zovu »žura«.

Sirutku ili žuru ovčari davaju vrlo rado, ako ih zatražiš, no imaju li gotova sira, ne daju, jer bi se poznalo, gdje bi se odrezalo, a to ne dopuštaju vlasnici ovaca. I ovčari hrane se samo sirutkom, ponešto jedu skutu, ali sira ne jedu.

Zanimljivo je promatrati ovčare, kada u stanu jedu. Za piće naime imaju drvenu čašu s dugačkim drškom, a zovu je »kõrčić«. Kada hoće da natoči u nj iz mijeha sirutku, ponajprije kõrčićem taj mijeh dobro »izboksira«, valjda da se dobro unutri promiješa i onda podmetne kõrčić pod pipac. Kada ovčar natoči u kõrčić sirutku, malo srkne, pa doda drugomu i tako kõrčić reda naokolo. Svaki ovčar drži u ruci komad kruha pa jede kruh i uza to srkne sirutku.

Na rastanku s ovčarima napunismo svoje staklenke sirutkom i to nam je bilo ugodno piće na daljnjem našem putovanju, jer je u ovom kraju teško naći vode. Dobroćudni sirar primio je od nas na dar samo duhan. Opraštajući se s njim htjedosmo mu platiti »račun« za obilan pastirski ručak (za kavu, skutu, sirutku i kruh), ali da vam je bilo vidjeti našega »svratištara«, kako se branio govoreći: »Dal sam za ljubav, a ne da platite!«

I. Dolinski.

JOVAN HRANILOVIĆ

Ne znala te sreća, ne znali te ljudi,
Nad njima visoko tvoj se genij vinu,
Gonile te svuda vrane divlje ćudi,
Al visoko genij tvoj nad njima sinu.
Hranilović na grobu Palmovića

Tiho i nečujno, bez osobitih događaja i nepredviđenih iznenađenja iščezla je iz naše blizine jedna dobra i zanosna duša puna proćućenih ideala, umiljata i blaga duša pjesnika Jovana Hranilovića. Kad sam lani u mjesecu augustu doznao za njegovu smrt, nešto mi se bolno spusti u dušu, pa kao da pod samotnom sjenom zaboravljenog pjesnika čujem šapat Shakespeareovih riječi: »Čovjek treba da čeka, vrijeme dovodi do zrelosti svaku stvar«. Duboki poznavaoc ljudske sudbine dobacio nam veliku istinu života. Čudni usud prati skoro sve naše književne sile, pa ma kakav talenat bio ili kulturnim djelovanjem krčio putove prosvjetnom napretku našem, uvijek ga prate jadi naših prilika i tolike nepravde današnjih dana. Ali skromna i nezavidljiva narav Jovana Hranilovića ostavlja nam za utjehu, za smirenje naših boli nekoliko blagih riječi, koje padaje kao oproštenje jedne duboke etičke ličnosti

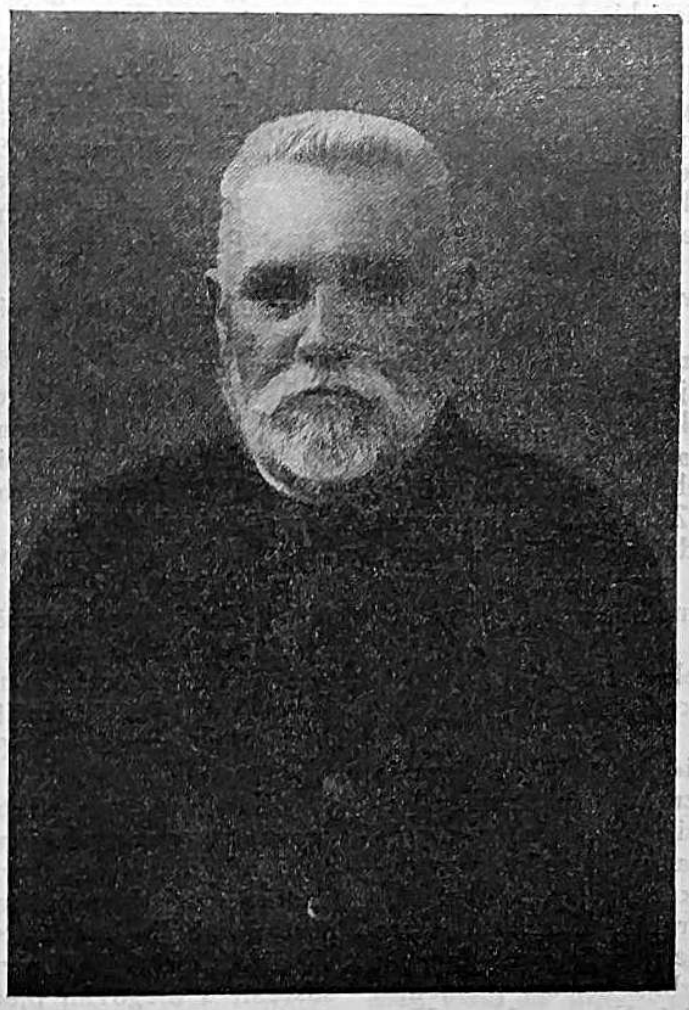

prožete dubokom vjerom u mukotrpni život. Zato nam stihovi, koje on visoko prinosi grobnom humku svoga druga pjesnika Palmovića, zasvjedočuju vedru superiornost ideala nad mutnim vremenima uskogrudne današnjice. On za svoju poeziju kaže:

Moja je pjesma navještaj zore
Sijevak je prvi srebrene lune,
Tihani šapat zelene gore,
Plašljivi drhat nove još strune.
Ona je zanos do ideala,
Što no ih nebo sebi tek uze,
Jecaj je duše, što no je pala
Natrag na zemlju, dolinu suze.

Nije mi ovdje namjera da ocrtavam njegov radom bogati život, ni njegovo književno etičko ili socijalno značenje u povijesti naše kulture, našeg naroda i naše knjige, nego ću pokušati da iznesem neke momente iz bogate riznice njegove poezije i da potaknem spremnijega od sebe za osvjetljenje Hranilovićeva rada u cjelini, kako bi njegova djela dobila zasluženu cijenu i mjesto u historiji naše književnosti. Jedino ćemo se tim načinom odužiti uspomeni velikog pokojnika. Hranilović zaslužuje nemalu pažnju za svoj golemi rad i kao pjesnik, svećenik, novinar, književnik, narodni borac i kao uzor karakter kao — čovjek, jer staze njegova života obilježuje plodonosne tragove u tvorevini njegova duha, puna plemenite borbe i zanosne idealnosti. Svojim je prijateljima znao doviknuti otvoreno i uvjerljivo:

Ja sam blažen u svom neimanju
I u carstvu svojih ideala.

Njegov je optimizan bio vječni izvor snage njegova stvaranja. Nikad nije sumnjao u ono, što vjeruje, to mu je davalo sve većeg nadahnuća i ljubavi za književni rad. Zato nam je njegova pjesma i postala toliko simpatična usprkos sve većem patosu ili nekoj zanosnoj deklamaciji, u koju su često znali zapasti naši stariji pjesnici. On pjeva »kreposti«.

Oj krieposti! mironosno žezlo
Buri žića jedinica nada
Ti si vječno zelena oaza
Gdjeno duše rascvalo se cvijeće.

Prožet čistom vjerom i zadahnut žarom vjerna kršćanina Bogu se moli svome i himnu mu pjeva:

Veličanstvu Tvojem klanjam se, o Bože!
Prinašam ti i ja maleni svoj dar.
Tebi žiće svoje posvećujem cijelo
Najplamniji duše zanesne žar.
Oj ne prezri moje molitvice male,
Blagoslovi skromni pjesme moje let
Istinom pretvori njene ideale
Jer svemožan ti si, stvoritelju svet.

Sličan čas nadahnuća ima i Deržavin u svojoj odi »Bog«, koja spada u najbolji proizvod duhovne pjesme izrečene 18. stoljeća u Rusiji. Ovako svečana i uzvišena osjećanja imaju samo veliki pjesnici, čiji duh visoko lebdi zaboravljajući na prljavštine zemnog života. Znak kako uzvišenost duha traži vrelo svojih podviga u višim sferama ljepote, gdje se otvaraju u svečanom nadahnuću idealne zavjese najveće harmonije novog svijeta:

gdje se pitat znadoh često:
od kud svemir, od kud mi smo?

i »gdje božanstva siju traci« kako bi se izrazio sam Hranilović. Lakoćom izražavanja stiha sa nekim vedrim gledanjem u svijet, u ljude podsjeća nas Hranilović na Zmaja, pa na pjesnike osamdesetih i devedesetih godina kao što su August Harambašić, Hugo Badalić, Franjo Marković, Đuro Arnold i drugi, iz koje je generacije i naš pjesnik pokojnik potekao. Svuda izbija osjećaj plemenita čovjeka kao u narodnoj lirici. Neposrednost Hranilovićeve vedre ličnosti prepune topline i nježnosti izbija i iz ovih tako proćućenih stihova:

Kandioce u crkvici
Sipa sv'jetlo i toplinu
Majko moja! tako gori
Tvoje srce svome sinu.
(Majci)

U tako malo redaka, a koliko vatre sinovskog srca! Ova nježnost toliko udivljuje kao da slušamo prizvuk narodne popijevke. Mala snijegom posuta crkvica nasred groblja dostatna je, da pjesniku izazove viziju majke, kojoj srce, kandilo ljubavi, gori čitavo za svojeg sina. Slika dostojna i jednog Leopardi-a. Matica Hrvatska učinila je g. 1893. vrlo dobar izbor Hranilovićevih pjesama. Tu se nalazi i onaj poznati ciklus: »Žumberačke elegije«. Hranilović je ovim ciklusom od dvanaest elegija nabolje istaknuo svoju pjesničku individualnost. Stari »Vijenac« donosio ih je na svijetlo još god. 1885. I danas su još vrijedne da se čitaju istim zanosom kao negda, jer su pisane s mnogo srca, sa mnogo sapatničke ljubavi prema tom zapuštenom gorskom kraju. Slika socijalne bijede, u koju je zapao zapaćeni zumberački seljak, tako je vjernim i jakim bojama naslikana, da može slobodno stajati uz bok nekim svijetlim mjestima iz Mažuranićeva epa. Tom značajnom notom dospio je Hranilović do velikog glasa u Hrvatskoj. Na kraju ciklusa pjesnik podaje tumačenje pojedinim elegijama i povod postanku ovih pjesama. Slike su pjesnika toliko prožele, da tu skoro i ne susrećemo neinspirisanog elementa. Evo kako započinje jedan od ciklusa:

Oj visoki bregovi nada mnom,
Guste su vam kamenite prsi,
Sa malinom na čelu vam tamnom
Katkad snježni tek se pramen smrsi
Kano starcu kom visoka ljeta
Pahuljice navještaju biele.

ili u jednoj drugoj elegiji, kad slika golu pustoš kraja:

Pusto grmlje, vrlet svuda.
Rijetka tuj je zemlje gruda;
Od drugud je nosit treba,
Hoš li iz nje koru hljeba;
Tuj ne čuješ niz obronke
Potočiće brzat zvonke
Osim kada snieg i kiše
To kamenje okitiše; —
Al tada ti dahnut da je
Gorskog cvieća uzdisaje
Tad bi dušu slutit mogâ
Tog naroda ubogoga.

Kao kod ovih stihova tako kroz čitav ciklus provejava neka elegična tuga, ali se pjesnik ne gubi nikad u očaj i rezignaciju, već se naprotiv vedrim pogledom kršćanskog idealiste smiruje nadom u bolju budućnost. Hranilović je uvijek dosljedan svome optimizmu i zato nikad ne ćemo susresti u njegovim pjesmama kakvu tamnu peripetiju ili kakav nenadani smjer pri njegovoj manifestaciji duha. On čvrsto vjeruje u veliku i žarku ljubav čovječanstva, ona je za njega ubavi i čarobni cvijetak, bez kojega bi svijet bio samo crni pakao.

Hranilović je od nemalog značaja i za naše književne prilike, osobito onda, kada je iza urednikovanja dnevnika »Obzor« (1898.) preuzeo redakciju »Vijenca« (1899.—1903.) sve do svog odlaska u Novi Sad, gdje je i preminuo kao grčko-katolički (unijatski) župnik. Imao je dosta dugo i neki književni utjecaj na kasniju generaciju, a njegov idealizam podžiže i danas mlada srca na ljubav čovjeka k čovjeku. Bio je vrstan prevodilac stiha, pa je znao u naš jezik lijepo ureliti onaj dinamični ritam romantike (Hugo, Beranger, Schiller, Lamartine) te izazvati čar originala kao n. pr. u baladi Augusta Plattena »Grob u Buzentu« i drugim. Nje-

govom glatkom i čistom jeziku jedva bi se našlo ikakvog prigovora. Neke su mu pjesme radi svoje odlike ušle u naše školske i privatne antologije (pjesme Mati, Smrtna čaša, Smrt it. d.). Pojava slavnog našeg Jovana Hranilovića bit će još dugo uzorom duboke vjere u ideale i gorljivog rada za veliku zgradu naše bolje budućnosti. Poklonimo se uzvišenoj sjeni velikog pjesnika, trudbenika na narodnoj njivi kulture i sačuvajmo njegov spomen i njegova djela u srcima našim, da budu izraz duboke harnosti i poštenog priznanja starcu pregaocu za dobro sviju nas. Nek nam baština njegovih djela bude živi i svagdašnji svjedok jedne velike i etički duboke pojave, koja se uzdizala plemenitošću duha tako visoko nad nepravde i jalovost sadašnjice. Neka mu je laka rodna gruda, o kojoj je toliko pjevao i koju je toliko ljubio!

Sergij Storelli

TRI SUZE

Kad u gori listak vene
Sjeti tad se, dušo, mene —
K Tebi miso moja hrli,
Tebe ruka moja grli —
Duhom ja sam vazda Tvoj.

Kad u gori listak vene,
Kada lasta na jug krene,
Uz me tada Ti ćeš biti,
V'jenac ću Ti rosni sviti
Gorici u zelenoj.

Kad u gori listak vene
Kad pobl'jede sunca sjene:
Prvu suzu nek mi nose
Vjetri — kao kaplju rose
Domovini nesretnoj!..

Kad u gori listak vene
Kad na zapad sunce skrene
Drugu Tebi suzu dajem
Nek nam stvori ljubav rajem
Neka primi cjelov Tvoj...

Kad u gori listak vene
Kad mi misli blude snene,
Treća suza nek zablista
Kano sjajna zv'jezda ista
Sjeni majci milenoj!

Kad u gori listak vene
Ljubav naša nek ne svene
V'jek će ona trajna biti;
Te će suze sve tri sliti
Anđeo u kalež svoj...

Misli moje k Tebi lete
Zadnji cjelov Tebi svete
Primi cjelov ovaj moj
Duhom vazda ja sam Tvoj!...

Bjelovar, 1915.

Iz ostavine **Zlatka Kauriča.**

STARE HRVATSKE PRIPOVIJESTI

SVETI ANDRIJA OSLOBODI JEDNOGA BISKUPA OD VRAGA

(Priređeno prema prilici iz zbirke propovijedi fra Benedeta Košćića, glagolaša iz Kuklin u Dalmaciji).

Bijaše jedan biskup, živio je sveto i poštovao osobito svetoga Andriju. To nije bilo po volji vragu i kušao je svakako biskupa na grijeh navesti. Da ga na grijeh zavede, preobrazi se i poprimi oblik vrlo lijepe i mlade djevojke.

Pođe u dvor ovoga biskupa, te mu reče, da bi se htio ispovjediti. Biskup reče jednom svećeniku, neka ga ispovjedi. Kad je to djevojka — vrag čula, reče biskupu: »Ja se ne želim ni u koga drugoga ispovijednika ispovijediti nego samo kod biskupa!« I ovako primoran, naloži biskup da dođe pred njega.

Ispovijed započe i ona mu stade govoriti: »Molim te, gospodine, smiluj se meni. Kako vidiš ja sam mlada, kraljevskoga sam roda, a došla sam pred tebe u ovom pustinjačkom odijelu. Moj je otac kralj, vrlo bogat, a htio me udati za nekoga odličnoga principa. Ali ja sam mu odgovorila, da sam ja svoje djevičanstvo odredila Isukrstu. Moj otac ipak ne htjede moju volju odobriti, već me silio, da vjenčam toga principa. Stoga sam pobjegla potajice i odlučila radije živjeti u progonstvu, nego li da prekršim svoj zavjet. Čula sam za tvoju svetost i došla sam pod tvoje okrilje, radujući se, da ćeš mi naći mjesto, gdje ću moći Bogu služiti, pokoru činiti i očuvati svoj život od pokvarena svijeta!«

Razumjevši biskup djevojku i misleći na njen odlični rod, videći njenu neobičnu ljepotu i slušajući njene pobožne riječi, odgovorio joj: »Kad je tomu tako, ti ćeš biti sigurna od svakoga zla, jer će te čuvati onaj, komu si zavjet učinila, a ja ću ti naći mjesto, gdje ćeš ti htjeti, ali danas ćemo zajedno ručati!« Na to mu reče ona: »Molim te, oče duhovni, nemoj mi to govoriti, jer bi mogao tkogod o tebi zlo misliti, a tvoja se svetost svuda hvali!«

Biskup joj odgovori: »Kod stola ne ćemo biti sami, a ne će ih biti niti mnogo, da bi tko mogao o nama zlo misliti«. I tako dođe ona k stolu njegovu i sjede za stol upravo njemu nasuprot, a ostali sjedoše okolo stola. Kod stola gledaše neprestano biskup ljepotu djevojku, a vrag upre sve sile, da mu otruje požudom srce.

U to dođe neki pustinjak pred dvor biskupov i pokuca na vratima. Kad je to čuo biskup, upita ljepotu djevojku, da li je ona zadovoljna, da puste u dvor pustinjaka. Ona odgovori: »Zadajmo mu zagonetku. Ako je riješi, pustimo ga u dvor, a ako li je ne riješi, ne otvarajmo mu, jer je onda neznalica!« Svi, koji su bili kod stola, odobriše ovaj prijedlog. Upitaše, tko da zadade zagonetku, a biskup reče: »Neka tu zagonektu zadade ova djevojka. Ona će to najbolje znati!« Ta djevojka reče: »Upitajte ga, neka reče, koje je čudo najveće Bog učinio u malenoj stvari!« Pustinjak bi upitan i on odgovori: »Najveće je čudo, koje je Bog učinio u malenoj stvari, to, što je učinio toliku razliku u ljudskim obrazima, da se dva jednaka nijesu našla od početka svijeta do danas!«

Čuvši svi taj odgovor, začudiše se i rekoše, da je valjano odgovorio. Sada reče ova djevojka: »Zadajmo mu drugu zagonetku, težu od ove, da iskusimo njegovu pamet. Neka nam kaže, na kom je mjestu zemlja viša od nebesa!« Na ovo pitanje odgovori pustinjak onima, koji ga pitahu: »Na empiriju na nebu, gdje se nalazi tijelo Isukrstovo, jer je ovo tijelo na vrhu nebesa, a početak imade svoj od našega tijela, koje je nastalo od zemlje!«

Čuvši taj odgovor biskup i ostali, koji bijahu kod stola, počeše se još više čuditi mudrosti ovoga pustinjaka. Opet reče ova djevojka: »Još da ga upitam treći put, pa ako to pogodi, dostojan je, da odmah sjedne ovamo za stol. Neka kaže, kako je daleko od neba do zemlje!« Pustinjak odgovori onima, koji ga pitahu: »Ajte k onomu, koji vas je poslao k meni, neka vam on kaže, jer je on izmjerio tu daljinu, kad ga je Bog bacio iz neba u pakao. Znajte, da ono nije nikakova djevojka ni žena, već je ono vrag paklenski, koji se preobrazio u podobi žene!«

Kada to čuše biskup i ostali, koji su bili kod stola, uplašiše se silno. Vrag odmah iščeznu između njih, a nestalo i pustinjaka. Biskup poče sam sebe prekoravati, moleći proštenje u gospodina Boga za svoj grijeh. Kada je uvečer biskup usnuo, očitova mu se ovaj pustinjak kao sveti Andrija, koga je biskup uvijek osobito poštovao. Stoga da je i došao biskupu u pomoć i oslobodio ga od vražje napasti.

Priopćio Rudolf Strohal

LISTAK

JEDNA PEDESETGODIŠNJICA.

Godine 1872.-1874. trajala je polarna ekspedicija, koju je poduzela bivša Austro-Ugarska monarhija, da kroz Karsko more te rt Čeljuskin preko sjeverne sibirske obale prodre do Beringova tijesna i u Veliki Ocean. Cilj te ekspedicije nije uspio, a tek više godina izatoga pođe za rukom da to izvede švedska ekspedicija pod vodstvom glasovitog pomorca baruna Mordenskjölda. U tu je svrhu dala austro-ugarska mornarica sagraditi posebni brod, koji je bio konstruiran za polarne ekspedicije, te je bio naročito sagrađen protiv navala ledenih santa. Brod je imao 250 tona s tri jarbola i s parnim strojem, a zvao se po glasovitom austrijskom admiralu Tegethof, koji je g. 1866. pobijedio talijansku flotu kod otoka Visa u Dalmaciji. Brzina broda iznosila je na sat šest morskih milja po 1850 m. ili deset kilometra, za ono vrijeme znatna brzina.

Posada ekspedicije brojila je 24 ljudi, od kojih je jedan bio Norvežan, kapetan trgovačke mornarice Carlsen, koji je imao zadaću da upravlja harpunama kod ribolova. Glavni je zapovjednik i voda ekspedicije bio poručnik bojnog broda i zapovjednik ekspedicije Karlo Weyprecht i tri časnika i jedan liječnik dr. Julije Kepeš, koji je kasnije dugo vremena bio u Zagrebu vojničkim liječnikom, te je tekar prošle godine umro u Budimpešti kao posljedni član ove ekspedicije. Za nas je zanimljiva ta ekspedicija poglavito i radi toga, što je kod nje sudjelovalo mnogo Hrvata iz Dalmacije i hrvatskoga Primorja, a i zapovjednik momčadi bio je Hrvat Petar Lužina, kapetan duge plovidbe s otoka Cresa.

Dne 13. lipnja 1872. krene lada Tegethof iz Bremerhafena put Norveške, gdje je u Tromsö ukrcala potrebit živež te ostvinara Carlsena. Ekspedicija je otpočela mjesec dana kasnije, kada je otplovila iz luke Tromsö put sjevera, no već kod 74° i 15' naide lada na takav led, koji je bivao sve gušći i veći, te se lada već dne 30. srpnja nije mogla maknuti s mjesta. Lada se kasnije opet oslobodila leda i krenula dalje prema Novoj Zemlji. Dne 21. kolovoza nije lada više mogla dalje. Došli su tek do 76 stupnjeva 22 min. sjeverne širine na 62 stupnja istočne dužine od Greenwicha, i od sada je lada plovila zajedno s ledenim masama sve dalje i dalje prema sjeveru. Brod je plovio uz sjevernu stranu Novaje zemlje dospio sve do 76 stupnja i 45 min. sjeverne širne, te je na tom putu otkrio novu zemlju, koju su prozvali zemljom »Franje Josipa I.« Koncem rujna 1873. dode lada do 80 stupnja sjeverne širine i 60 stupnja 41 min. istočne dužine. Mjesec dana kasnije, zaustavio se Tegethof na jednom otoku grupe Zemlje Franje Josipa, koji se prozva Wilčekovim otokom i to samo nekoliko minuta niže, odakle se više nije mogao dalje maknuti. Lada je tu prezimila, a zimska noć trajala je 124 dana i noći. Čim je prestala dugotrajna noć, dali su se časnici s našom momčadi broda na razna istraživanja, koja su urodila obilnim plodom. Konačno je zapovjedništvo ekspedicije zaključilo, da se imade ostaviti Tegethof, i da se na saonicama imade potražiti Novaja Zemlja, gdje će se naći koja lada, koja bi ih odvezla natrag u Norvešku, da se uzmogne povratiti zatim svojim kućama. Ekspedicije s Tegethofa bile su vrlo teške, jer je bila lada u veljači zima i do 40° R. Na tim svojim putovanjima dopro je časnik Payer do 82 stupnja i 5 minuta sjeverne širine, te 56 stupnja i 30 minuta istočne

dužine od Greenwicha. Nakon što se je sav naučni materijal sabrao i razvrstao, počeše se svi spremati na konačni odlazak, te su dne 20. svibnja g. 1874. napustili za uvijek svoju ladu »Admiral Tegethof«. Na jarbolima su ostavili svoje zastave, a na časničkom stolu u kajiti ostaviše potpuni i kratki opis sviju doživljaja cijele ekspedicije.

Ekspedicija je krenula na jug do skladišta živežne robe na otoku Barentsu, kamo je došla saonicama i čamcima, koje su na saonicama dovukli. Put je bio jako težak, jer se moralo prelaziti preko ledenih brda i raznih jaruga i pukotina, te je ekspedicija nakon 67 dana prevalila oko pet stotina milja u snijegu i ledu s neizricivim mukama. Dne 17. srpnja ukrcaše se svi u čamce, a led je bio sve manji i slabiji, te dne 14. kolovoza stiže ekspedicija do granice leda na 77 stupnju i 40 minuta sjeverne širine. Dne 15. kolovoza zaplovila je ekspedicija na čamcima put juga prama Novoj Zemlji. Saonice su sa svim suvišnim stvarima napustili, a 18. kolovoza dodoše do sjevernog otoka na Novoj Zemlji, gdje su čekali da dode koja lađa, koja bi ih uzela na brod. Kad su jedno vrijeme uzalud čekali, zaputiše se svi prama jugu te stigoše dne 24 kolovoza do dviju ruskih lađa, koje su tamo lovile kitove. Mnogobrojne sjeverne pse, koji su ekspediciji prekrasnu uslugu činili, morali su nažalost postrijeljati, koliko već nisu prije poginuli, jer ih nisu mogli radi preterećenja uzeti sa sobom na čamce.

Cijela se ekspedicija ukrca na skoner Nikolaj, koji je imao 50 tona, kojim je zapovijedao ruski kapetan Boronin. Dne 26. kolovoza ostavio je brod posljednju tamo uvalu Dünen, a dne 3. rujna prispije cijela posada u norvešku luku Vardö, gdje je bila s velikom slavom primljena. Nato se ekspedicija povratila norveškim parobrodom Finnmarken preko Hammerfesta u Tromsö, do Tronthjelma, Bergena, Christiamsunda u Hamburg, kamo prispješe dne 22. rujna, te ih ovdje svečano primiše. Dne 25. rujna dočekaše ih opet svečano na Sjevernom kolodvoru u Beču. Dne 15. listopada bila je cijela ekspedicija raspuštena, te se svi članovi ekespedicije povratiše kući.

Kod ekspedicije je sudjelovalo trinaest Hrvata, koji se svi zdravi kući povratiše. Za ekspedicije umro je jedini mašinista Križ, koji je bio iz Moravske. U samom ledu bio je svečano pokopan i stavljen mu mučenički krst. Naši mornari su se vrlo dobro držali, te su bili od najviših vlasti pohvaljeni. Za ekspedicije često su imali posla i s bijelim medvjedima i tuljanima, kojih je tamo bilo veliko mnoštvo, te su često bili i napadnuti od medvjeda. Sve te zgode opisane su opširno u velikoj krasnoj njemačkoj knjizi: Julius Peyer, Die oestrreichische-ungarische Nordpol Expedition in den Jahren 1872.-1874., Beč 1876., s mnogobrojnim ilustracijama.

Hrvatski je priredio ovo djelo Petar Kuničić pod naslovom: Hrvati na ledenom moru, putovanje po sjeveru s hrvatskim mornarima, Zagreb, s mnogobrojnim slikama, napose sa svim portretima hrvatskih mornara. Neka im je ugodna uspomena medu hrvatskim narodom i napose među hrvatskim mornarima. **Dr. F. B.**

NEŠTO O SVRŠETKU SVIJETA.

U prvim se stoljećima pos. Kr. mislilo, da će po nekim proročanstvima iz Biblije konac svijeta biti godine 1000., radi toga su se mnoge kraljevske odluke iz X. stoljeća počimale riječima: »Kako je konac svijeta blizu«... Ali premda se to nije dogodilo, ipak se bojazan ljudi nije posve stišala. Konac se svijeta navješćivao za god. 1335, 1832., 1840. Hiljade su ljudi tad mirno čekale smrt. Razumljivo je, da su se i učenjaci bavili pitanjem budućnosti naše zemlje. Neki su naglasili, da će ohlađivanje kore zemaljske usmrtiti sve živuće na površini. Druga teorija kaže, da će život na zemlji svršiti usljed poplave ovako: vjetrovi i kiše će malo pomalo prenositi vrhove gora u dolinu, a rijeke će ih dalje u more tako, da će jednom na Zemlji površina biti ravna, pokrivena vodom (morem). Ipak mi možemo biti mirni, i ako je ta teorija ispravna; jer n. pr. da se sruše Alpe i da ih se prenese u mora, alpske rijeke trebaju po prilici 10 milijuna godina. Izmedu mnogih znanstvenih teorija ove još jedna: Sunce je užarena kugla, koja neprestano šalje velike količine vrućine u studeni svemir. Ono se uvijek malo pomalo ohladuje, dok napokon postane hladno, mrtvo, tamno tijelo kao što je Mjesec. I jer svaki život na zemlji ovisi o svjetlosti i vrućini Sunca, Zemlja će se malo pomalo ohladivati, dok se napokon posve ne ohladi i tako — ne »umre«.

Glasoviti francuski astronom Camille Flammarion u svojem romanu »Propast svijeta« ovako opisuje zadnje dane zemlje: »Ledeni će se krajevi na zemlji sve više širiti. Sav će se život koncentrirati oko ekvatorijalnih krajeva, gdje će posljednja djeca zemlje voditi posljednji boj sa smrću. Najposlije će zemlja, slaba, suha i pusta, predstavljati jednu veliku grobnicu. Sunce će postati crveno, poslije crno, i cijeli naš planetski sustav će se pretvoriti u okup crnih tjelesa, koja će se okretati oko tog istog crnog planeta — Sunca«. **Sud-Slaho, Split.**

SUNCE I INDUSTRIJA

Berlinski sveučilišni profesor dr. Marcuse priopćio je u njemačkoj tehničkoj reviji »Die Umschau« karakterističnu uporabu sunčanih zraka u industrijalne svrhe. Doskora će morati ljudska tehnička energija da pristupi iskorišćivanju sunčanih zraka na zemlji, jer će naslaga uglja biti za koju stotinu godina po računu stručnjaka iscrpljena, a iskorišćenje vodene snage ne dostaje za sve tehničke industrijalne potrebe kulturnog svijeta. Uz sunce bi se imale iskoristiti i ostale kosmičke i zemaljske sile, tako toplina, vjetar, elektriciteta, kiša, plima i osjeka, i t. d. Uplivom sunčane topline isparuje se samo na ekvatoru do sedam stotina bilijuna kubičnih metara vode. Prama tome bi se najprije dala iskoristiti sunčana toplina i energija na ekvatoru i vrućem pojasu. U umjerenom pojasu bi se mogla upotrebljavati energija sunca samo ljeti, te bi samo donekle mogla da smanji potrebu ugljena u industrijalne svrhe. Najbolje se može iskoristiti sunčana toplina u vrućem pojasu, gdje nema kamenitog ugljena. Na taj način bi se u tim krajevima moglo uz pomoć sunca stvoriti svi industrijalni preduvjeti za promet i tehničko kultiviranje sada još pustih tropskih krajeva. Sunčanim strojem prof. Marcuse sakuplja se pomoću velike leće sunčana toplina u naročitoj komori za sakupljanje topline. Na taj se način ugrije ulje, koje se pušta u vodeni resevoir te stvara paru za pogon raznih strojeva.

PRIVATNA DJEČKAČKA REALNA GIMNAZIJA I INTERNAT S PRAVOM JAVNOSTI.

U Zagrebu, u kojem su 3 realne gimnazije i 2 gimnazije, te nekoliko trgovačkih, građanskih i tehničkih škola, nije do sada bio ni jedan internat, u kojem bi se naša srednjoškolska omladina intelektualno obučavala i etički odgajala u individualnom pravcu, a po modernim pedagoškim i didaktičkim načelima.

Ovoj kulturnoj potrebi udovoljit će u Zagrebu i u Jugoslaviji renomirani institut dra Ade Broch i sestara, koje u našem školstvu, odgoju djevojačke mladeži i obuci engleskoga i francuskoga jezika zaprema jedno od najodličnijih mjesta.

Dne 1. veljače o. g. počnje u institutu dra Ade Broch i sestara svojom djelatnošću đački internat i privatna realna gimnazija sa pravom javnosti i to u prvom početku samo za I. do IV. razreda srednjih škola, što je zasada i najvažnije i najhitnije radi prenatrpanosti naših srednjih škola. U zavodu, u kojem će moći biti upisani interni, polu-interni i eksterni đaci, vodit će ravnateljstvo dr. Ada Broh i sestre. Nadzor, korepeticije i predavanja vršit će naši najuvaženiji nastavnici. U zavodu će se obrazovati pojedinčev duh prema trima elementarnim fenomenima duševnog života: predodžbi, čuvstvu i volji. Fizičkom odgoju posvetit će se naročita pažnja.

Sve upute i prospekte šalju dr. Ada Broh i sestre, Zagreb, Gundulićeva ulica br. 63. II. kat. Usmene informcije dnevno na istom mjestu od 5 do 8 sati.

ŠPORT I SOKOLSTVO

III. hrvatski svesokolski slet obdržavaće se u Zagrebu dne 15. i 16. kolovoza prigodom proslave tisućgodišnjice hrvatskog kraljevstva. Tom će se zgodom okupiti sveukupno hrvatsko sokolstvo, koje je danas organizovano u Hrvatski sokolski savez u šest župa, te oko 150 društava s preko 15 tisuća članova i članica sviju kategorija. Tjedan prije obdržavat će će slet muškog i ženskog sokolskog podmlatka, koji će također doći na slet iz sviju krajeva, gdje postoji Hrvatski Sokol. Za sleta će se obdržavati razne priredbe, tako svečana kazališna predstava, podignut će se velika sokolska mogila u Maksimiru u spomen hrvatskih heroja i mučenika, za koju će svatko donijeti po grudu zemlje iz svog kraja, kao što su to učinili češki i poljski sokolovi. Nadalje će na sletu biti prikazana velika historična scena, u kojoj će biti prikazan cijeli razvoj hrvatskog naroda i kulture. Također će biti priređena velika sokolska natjecanja za prvenstvo za članstvo sviju kategorija. Posebna sokolska izložba prikazat će historijski razvoj hrvatskog sokolstva od g. 1874. pa do danas. Glavnim ulicama grada Zagreba bit će priređena veličanstvena sokolska povorka, kod koje će sudjelovati naše sveukupno sokolstvo, a napose seoski sokolovi u svojim prekrasnim seoskim nošnjama iz sviju krajeva naše domovine te hrvatski sokolovi iz Amerike. Sve potanje upute nalaze se u saveznom časopisu »Hrvatski Sokol«, koji toplo preporučamo našoj hrvatskoj sokolskoj omladini.

Devete olimpijske igre u Amsterdamu priredit će se godine 1928., te se već sada čine zato velike priprave. Amsterdam je najglasovitiji, najbogatiji te najveći grad Holandije, gdje se u to ime obrazovao već veliki narodni olimpijski odbor. Već je određeno i mjesto za veliki olimpijski stadion kraj Amsterdama, u koji će stajati preko pedeset tisuća gledalaca. Uz stadion bit će podignut i veliki basin za plivačke utakmice, te posebna trkališta za biciklíranje, igrališta za laku atletiku, hrvanje, boksanje i mačevanje. Za tenis će biti sagrađena posebna igrališta, a uz cijeli stadij bit će podignuto cijelo selo olimpijskih vila za stanovanje atleta i drugih gostiju. Gdje će se iste godine obdržavati zimska olimpijada, još nije odlučeno, jer Nizozemska po svom terenu nije zgodna za zimske sportove osim klizanja, u čem su Nizozemci pravi majstori. Sva ta pitanja oko uređenja budućih olimpijskih igara u Amsterdamu raspravit će se u mjesecu svibnju u Pragu, gdje će se držati pod okriljem međunarodnog olimpijskog odbora i pod pokroviteljstvom predsjednika Čehoslovačke republike Masaryka posebni olimpijski kongres, na kojem će moći sudjelovati i članovi narodnih olimpijskih odbora uz članove glavnog međunarodnog olimpijskog odbora.

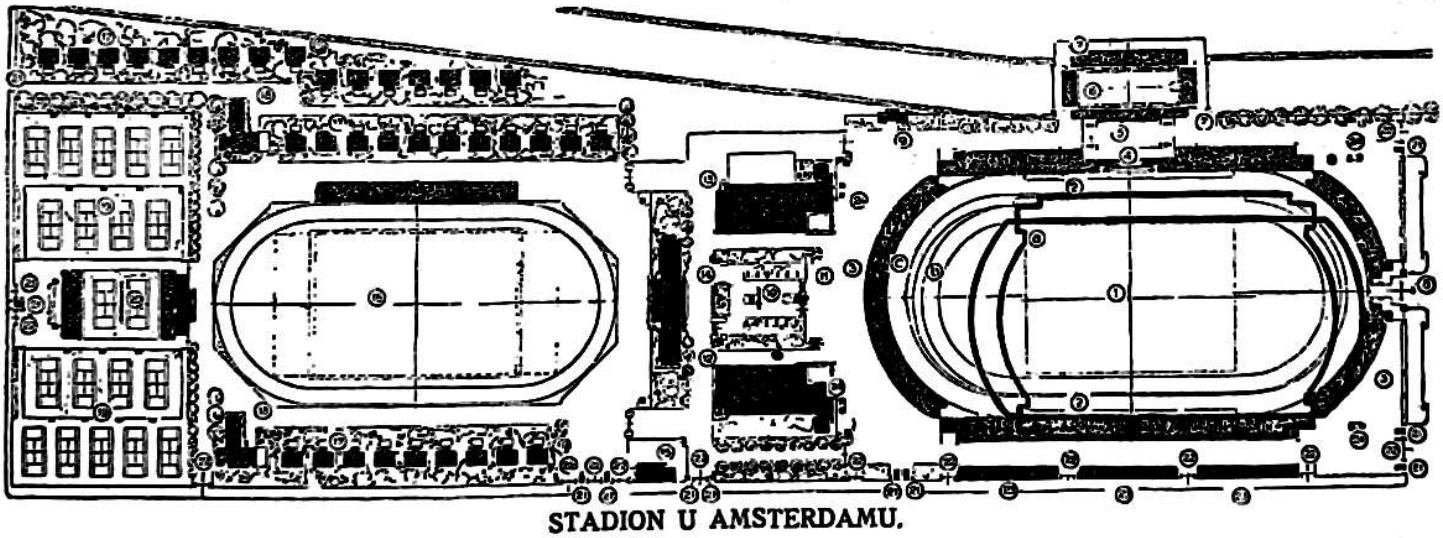

STADION U AMSTERDAMU.

FILATELIJA

Jubilarne marke svete godine u Italiji. Od dne 24. prosinca 1924. do 31. prosinca 1925. prodavaju se u Rimu na svim poštanskim uredima posebne marke na uspomenu na svetu godinu jubilarnu godinu. Marke su izdane s vatikanskim odborom za proslavu svete godine 1925., te su vrlo ukusno izrađene.

Jugoslavenska serija londonskog izdanja je sada konačno već cijela u prometu. Izašle su ove vrsti: 20 para crna, 50 para svjetlosmeđa, 1 dinar karmin crvena, 2 dinara tamnozelena, 3 dinara ultramarin, 5 dinara svjetlosmeđa, 10 dinara ljubičasta, 15 dinara zelena i 30 dinara oranž. U prometu su i nove porto - marke sa nešto samo promijenjenim crtežem: 10 para crvena, 30 para žutozelena, 50 para modroljubičasta, 1 dinar smeđa, 2 dinara modra, 5 dinara oranž, 10 dinara lila, 15 dinara maslinsta, 25 dinara ružičasta i 50 dinara zelena. Ove rabljeno visoke porto - marke bit će osobito rijetke, jer se vrlo rijetko upotrebljavaju. A i nove su rijetke, jer su dosta skupe, osobito bar za đaka filateliste. Dosadanje američko izdanje jugoslavenskih maraka je uvijek još u prometu, u koliko se još koja vrsta nalazi na zalihi, te još nije odlučeno, kada će se obustaviti sasvim frankiranjem poštanskih otprema sa starom serijom maraka. U nekojim se zemljama odmah obustavlja frankiranje sa starim izdanjem, čim izađe nova serija, a u nekim se zemljama, na primjer u Francuskoj uvijek dopuštaju sve dotada izdane emisije maraka.

Danska je proslavila prošli mjesec 300 godišnjicu opstanka svoje pošte na svečani način. Tom zgodom došli su izaslanaici skoro sviju evropskih država, da čestitaju, a neki su donijeli također i vrlo ukusne adrese danskoj poštanskoj vrhovnoj direkciji. Tom su zgodom izdane i posebne jubilarne marke od 10 i 20 ora sa slikom tadanjeg kralja i sadanjeg kralja te napisom godine 1624. - 1924. Marke su zelene po 10 öra i sive po 20 öra, a oblika su kao i ostale danske marke. Marke će biti u prometu samo kratko vrijeme, te će prema tome biti doskora dosta rijetke.

Marke u spomen tisućugodišnjice hrvatskog kraljevstva. Hrvatsko filatelističko društvo u Zagrebu predalo je ministarstvu pošta predstavku, da se u spomen proslave tisućugodišnjice hrvatskog kraljevstva izdaju posebne spomen - marke. Marke bi se imale izdati u pet različitih vrsta te prikazivati najvažnije momente iz hrvatske povijesti. Nacrti bi se morali naručiti kod domaćih umjetnika a i izradba bi morala biti kod kojeg domaćeg zavoda. Kako će se ove godine obaviti i krunidba našeg kralja pomišlja se tom zgodom, da se izdadu i naše krunidbene marke u nizu spomenmaraka proslave hiljadugodišnjice hrvatskog kraljevstva. Odluka o tome međutim još nije pala.

NOVE KNJIGE

Swift: Guliverova putovanja. Sva djeca znadu za Gulivera. Ali za njih se priređuju samo prva dva dijela (putovanja) i to silno skraćena i okljaštrena. A ipak je vrijedno ovu čuvenu satiru upoznati. To je sad učinila »Humoristična knjižnica«, koja je izdala p o t p u n i tekst ovog klasičnog djela u majstorskom prevodu I. V e l i k a n o v i ć a. Opsegom i raznovrsnošću predmeta ova satira nadmašuje sve ostale. Žigosanje mana i slabosti ljudskih zavijeno je u formu fantastične pripovijetke, pune najrazličitijih zgoda i nezgoda, vrlo zanimljivih i neobičnih. Imamo tu patuljke Liliputance (I. dio), divove (II. dio), zamišljene i učene stanovnike otoka Laputa, što čas leti po uzduhu, čas pliva po moru (III. dio), da se napokon nađemo u srećnoj zemlji Hoyhnhnms, gdje vladaju konji, vrlo napredna i čestita bića, a služe im neki ružni, glupi i zlobni majmuni, vrlo slični ljudima. Jedva su u najvećim djelima svjetske literature prikazane pogreške, strasti i sve ono vječno zlo, nisko i glupo u čovjeku na tako originalan i snažan način kao u »Guliveru«. Politički i socijalni poredak također je ismijan upravo genijalno. Snaga ismjehivanja pojačana je time, što je sve uvijeno u bezazlenu i prostodušnu priču jednog naivnog kapetana. Ta satira je još i danas aktuelna, ma da je napisana prije 200 godina. No ta je knjiga i neobično zanimivo i zabavno djelo. Cijena omašnoj knjizi (blizu 350 str.) Din. 30.—, uvezana Din. 38.— Naslovni list donosi krasnu englesku ilustraciju Gulivera u više boja. Pretplata na »Humorističku knjižnicu« Din. 50.— Adresa: »Humoristička knjižnica«, Zagreb, Vojnička ulica 13.

Le Bon: Francuska revolucija i psihologija revolucijâ. Le Bon je u nas već dobro poznati pisac: cijeli niz njegovih odličnih djela izašao je na našem jeziku. Sad je »Narodna Knjižnica« izdala kao svoj 108.—111. svezak drugi dio njegove »Psihologije revolucijâ«. U tom drugom dijelu primjenjuje Le Bon one svoje opće nazore iz prvog dijela specijalno na pojave, događaje i ljude francuske revolucije. Dani su tu psihologijski temelji staroga režima, iluzije francuske revolucije, kao i potanka psihologija svih parlamenta, vlada, vojskâ i vođa franc. revolucije. Prikazana je i borba među predačkim uticajima i revolucionarnim principima i na koncu moderni razvitak revolucionarnih principa. Le Bon je poznat kao prvak kolektivne psihologije, a njegova su djela pisana francuskom jasnoćom, preglednošću, odličnim stilom i onom galskom duhovitošću, što i najsuhoparniju temu čini zanimljivom. Djelo toplo preporučujemo našoj mladeži. Cijena Din. 25.—.

Vraz: Izabrane pjesme. Onaj, čije su nam pjesme još poslije sto godina lijepe, jest zacijelo velik pjesnik. Jedan od tih rijetkih jest Stanko Vraz, čiju je antologiju upravo izdala agilna »Narodna knjižnica« u svojoj seriji »Naši pjesnici«. Vraz, uz Preradovića i Mažuranića najveći pjesnik hrvatskog preporoda, ispjevao je »Đulabije«, koje još danas možemo ubrojiti među najljepše lirske pjesme, što ih uopće imamo. Ako forma i nije uvijek bez zamjere, ali koliko spontanosti, iskrenosti, lične note, koliko poezije i srca ima u tim biserima Vrazovim! Da nije ništa drugo ispjevao, bio bi već samim »Đulabijama« osigurao sebi ugledno mjesto među našim pjesnicima. Vraz nije samo pjesnik ljubavi prema svojoj Ljubici; on je i pjesnik slavenstva, čovještva, a ponajpače ljubavi prema rodnom kraju. On je i satirik (»Komari, ose, obadi« i t. d.) — Ovu lijepu antologiju uredio je i velikim informativnim predgovorom i tumačem popratio dr. D. G r d e n i ć. Zbirka je opširna, potpuno ogledalo Vrazove poezije, te će odlično poslužiti i našoj školskoj mladeži. Donosi sliku Vrazovu, štampana je na finom papiru, tipografski točno prema starom izdanju prije pol stoljeća (isti incijali!), a stoji Din. 25.—, vezana u poluplatno Din. 30.—, luksuzno izdanje u polukoži sa zlatorezom Din. 60.—

Đura Jakšić: Antologija. Primili smo antologiju ovog popularnog srpskog liričara, pjesnika pjesme »Kroz ponoć nemu i gusto granje« i drugih poznatih stihova. Bujan temperamenat, elementarno jake prirode, nesretan u životu, jaka pjesnička individualnost, Jakšić je u mnogom pogledu srpski Byron. I ako su danas mnogi njegovi stihovi izbledjeli ima ih još uvijek dosta, koji svjedoče, da je Jakšić pravi rođeni pjesnik, velike, katkada upravo silne snage, duboke iskrenosti i tople osjećajnosti. Lijepo je, da je »Narodna knjižnica« u svojoj zbirci »Naši pjesnici« izdala latinicom izbor iz poezije ovog velikog srpskog pjesnika. U antologiji koju je s mnogo ukusa sastavio Branko Mašić, nalazi se sve, što će od Jakšića ostati kao pjesnika. Antologiju predhodi studija Jovana Skerlića o Jakšiću i njegovoj poeziji, te Jakšićeva slika. Cijena Din 10.—, ukoričena Din 15.—. Pretplata na »Naše pjesnike« Din 90.—. Adresa: Narodna knjižnica, Zagreb, Vojnička 13.

Simon Gregorčić: Antologija. U svojoj seriji »Naši pjesnici« izdala je vrijedna »Narodna knjižnica« izabrane pjesme velikog slovenskog lirika, nesretnog istarskog kapelana Simona Gregorčića. Njegova poezija cjelovit je izražaj lične tragike, nacionalnog poniženja, socijalnog ropstva, s izrazitom notom nezadovoljstvo, ogorčenja, pobune, kulminirajući u snažnim stihovima vjere u pobjedu onih, koji trpe. Danas se vidi, koliko suvremenosti, aktuelnosti, ljepote, nepatvorenog čuvstva i proročkog nekog instikta imade u tim pjesmama, koje su od reda produkt bola, ljubavi i duše. Ove divne pjesme ne uvjeravaju toliko svojom logikom, nego svojom toplinom i neposrednošću, po kojoj Gregorčić ide među najveće, što su u nas pisali. Naročito je velik u svojoj golemoj ljubavi prema patniku seljaku približujući mu se svom otvorenošću svog velikog srca. — Ovaj izbor Gregorčičevih pjesama načinio je dr. A. Barac, koji je napisao i izvrstan predgovor o Gregorčičevoj poeziji i na kraju mali slovensko hrvatski rječnik. Cijena antologiji, koja donosi i sliku pjesnikovu, Din 10.—, vezano Din 15.—

ZABAVA I ŠALA

ZAGONETKE.

I. Pitalice

1. Jesu li ti milije kosti iza gladna ili iza sita?
2. Tko ide naglavce s tavana?
3. Koliko se žemičaka može natašte pojesti?

II. KONJIĆEV SKOK.

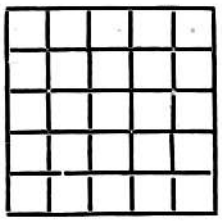

Raspoređaj pravilno po gornjim poljima slogove: **ca, I, je, je, će, ci, dok, a, bit, kro, sr,** i tako, da dobiješ stih pjesnikov, a kad ispuniš prazna polja između slogova tamno, treba da dobiveni lik bude u skladu sa smislom stiha.

III. SKLANJALJKA.

Priopćio Ivan pl. **Ivančić, Zagreb.**

Ja sam ptica garava,
Svakom pjevam badava,
Izostavi prvo slovo
Na meni se kreće kolo.

IV. REBUS.

di di
di di
di lj lj lj lj di
di ć ć ć ć di
di di
di di
di

ODGONETKE ZAGONETAKA IZ BR. 4:

I. Narodna: Bilo ih je doista samo troje: **muž, žena** i **ženin brat** (on je mužu **šurjak**, a muž njemu **svak**).

II. Zagonetni natpis: Per aspera ad astra!

III. Slovčanik: Imena luda nadu se svuda.

IV. Varavi stihovi: Po (=iza) **grešna** je riječ **tište!**

ODGONETAČI ZAGONETAKA IZ BR. 4.:

Kren Milan, Osijek: I, III — Zmazek Josip, Kostajnica Bos.: I, II, III — Graber Ivan, Zagreb: I — Ivančić pl. Ivan, Zagreb: sve — Lazić Srboljub, Vinkovci: I — Gašparović Zlatko, Ogulin: I, II, III —

NAKNADNI ODGONETAČI ZAGONETAKA IZ BR. 3.:

Kerečki Vera, Osijek: Sve — Grgić Dragutin, Virje: Sve — Nemec Rudolf, Zagreb: II, III — Svećenski Cvijeta, Osijek: Sve — Ciganović Ivan, Virje: Sve — Živković Ljubica, Zagreb: I, II, III (1) — Fogadić Nada, Koritna: Sve — Žimbrek Nikola, Zagreb: Sve — Baj Dragutin, Karlovac: Sve. —

PORUKE UREDNIŠTVA

Vera Reil, Zagreb. Gospodin Dragutin Plut upozoruje Vas na dječji časopis »Anđeo Čuvar« od 16. II. 1923. Znat će te valjda, o čemu se radi.

Alweiss. »Vijenac«, »Jugoslavenska njiva«, »Naša Starina«.

Lj. Ž. Zagreb. Nije za štampu.

D. P. Zagreb. Ne možemo upotrijebiti niti proze ni stihova. Sve je odviše početničko.

Iks Ipsilon, Zagreb. Vi ste Vaše »tipove« odviše slabo karakterizirali. Sastavci takove vrsti nijesu za naš list.

»Mil«. Vi i sami kažete, da Vaša pošiljka sadržava prve Vaše radove. Možda je malo preuzetno, da odmah želite te radove štampati. A tim radovima fali još mnogo, pa se čini, ako su i prvi, da su se prerano rodili. Čitajte mnogo, učite jezik, vježbajte stil, pa ćete steći više okretnosti i autokritike i moći ćete sami prosuditi, što Vam vrijedi, a što ne.

E. S. Zagreb. Pošaljite što drugo. »Noćno sanjarenje« dosta je slabo.

B. P. Ogulin. Vaše su obje pjesmice ovaj put neobično slabe. Nemate li što bolje?

D. I. M. Split. Vaše pjesme nemaju muzike. I ako zabacite rimu, jednakost stihova i sve ono, što pjesmu često čini jednoličnom i monotonom, mora ostati muzika, jer se inače pjesma ne će razlikovati od proze. A ta se muzika ne da naučiti, ona mora izvirati iz Vaše duše, i baš se po tome pjesnik razlikuje od drugih ljudi. Ali onu muziku, koja je izašla iz te pjesnikove duše i koju je pjesnik ulio u svoju pjesmu, mora osjetiti svatko, tko pjesmu čita. U Vašim pjesmama ima dobrih zapažanja, zanimiljivog pjesničkog nakita, ali im fali ono, što je glavno, a to je Vaša proćućenost i, kako rekoh, muzika. Fali im duša, pa im nju udahnite.

Mala Istranka. Već nam se dugo nijeste javili. Pjesma »Moja zvijezda«, koja je ovdje, ne će ući, jer je slaba. Vi imate bez sumnje boljih stvari.

S. V. Dospjelo je onamo, kamo dospijevaju sve pošiljke bez potpisa.

N. M. Gospić. Pošaljite uredništvu kojega dječjega lista.

Vrin? Pjesma »Prosjak« nije loša, ali mi se nekako vrlo poznata čini. Zašto nijeste javili svoje ime? Učinite to, a dotle ću valjda i ja negdje naći »isto to, samo malo drugačije«.

Dvorana amerikanskih uredskih namještaja

NOTTER I DRUG

Ilica 25. ZAGREB Ilica 25.

(nad kavanom „Corso")

Preporučuje pisaće strojeve raznih sustava sa latinicom i ćirilicom. Vlastita mehanička radionica.

PRVA HRVATSKA ŠTEDIONICA

OSNOVANA GOD 1846. **U ZAGREBU** OSNOVANA GOD. 1846.

Dionička glav.: K 60,000.000. Pričuve: K 130,000.000

PODRUŽNICE: Beograd, Bjelovar, Brod n. S., Crikvenica, Čakovac, Daruvar, Delnice, Djakovo, Gjurgjevac, Ilok, Karlovac, Kraljevica, Križevci, Nova Gradiška, Mitrovica, Ogulin, Osijek, Požega, Rijeka, Senj, Sisak, Sv. Ivan Zelina, Subotica, Varaždin, Vel. Gorica, Vinkovci, Virovitica, Vukovar, Zemun. ISPOSTAVE: Osijek d. gr., Sušak, Vinica. MJENJAČNICA: Zagreb.

Prima uloške na knjižice i na tekući račun. Eskomptira mjenice i devize.

Prima na inkaso tu- i inozemne mjenice.

Izdaje 4½%-tne založnice i 4½%-tne komunalne obveznice, koje imadu oprost od poreza, pupilarnu sigurnost i jamčevnu sposobnost.

Kupuje i prodaje valute i devize

Izdaje čekove i kreditna pisma te obavlja isplate na temelju akreditiva na sva tu- i inozemna mjesta.

Podijeljuje hipotekarne zajmove na kuće i na nekretnine.

Obavlja burzovne naloge savjesno i kulantno.

Posreduje kod predoznaka iz Amerike u tuzemstvu.

GRADSKA ŠTEDIONICA

OPĆINE SLOB. I KRALJ. GLAVNOGA GRADA ZAGREBA

PETRINJSKA UL. BR. 5. ZAGREB UGAO SUDNIČKE ULICE.

Ulošci D 75,000.000.—

Prima uloške na knjižice i tekući račun. Kupuje i prodaje devize i valute. Obavlja burzovne naloge savjesno i kulantno.

Umjetničko nakladni zavod

J. Čaklović, Zagreb

Telefon br. 12-74. - - - Gundulićeva ul. 1.

Naklada umjetničkih dopisnica, knjiga i slika. — Vlastita konfekcija listovnog papira. — Izdanje knjižnice „Jugoslavenska biblioteka" „Umjetničke monografije" „Naša domovina".

Tražite prospekte i cjenike!

Naklada i trgovina umjetničkih slika

Petar Nikolić, Zagreb

Ilica 36. I. kat.

Preporuča svoje bogato skladište narodno historičkih umjetničkih slika. Jedini zavod sa slikama izradjenih od naših prvih umjetnika.

Prekrasni i ukusni okviri četverouglasti, okrugli i ovalni svíju veličina.

Izašla nova naša slika „Kosovska djevojka" od Uroša Predića. — Veliki izbor madona i ikona na skladištu.

Prikladni darovi za svaku prigodu.

Najveći stoga i najjeftiniji zavod te vrste.

Tražite prospekte. Tražite prospekte.

T. KUGLI

KNJIŽARA KRALJEVSKOG SVEUČILIŠTA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE, ZAGREB, ILICA 30.

Utemeljena god. 1795. Brzojavi: KUGLI, ZAGREB

Školske knjige za sve škole: udžbenike, pomoćne knjige, priručnike i rječnike. — **Zabavne i poučne** knjige. — **Znanstvene i beletrističke** knjige iz svih stranih književnosti. **Muzikalije** za sva glazbala. — Najveća trgovina školskog papirničkog i kancelarijskog pribora. — Šaljemo na zahtjev badava ove cijenike: a) školskih, b) zabavnih knjiga, c) muzikalija, d) papirničkog i kancel. pribora.

Narudžbe efektuiramo kretom pošte uz unapred poslani novac ili uz pouzeće. Obratite se kod svake Vaše potrebe na knijgama najprije na nas, jer smo **najveća i najstarija** knjižara u čitavoj državi.